

Foi'a besericésca si scolastica.

Organu alu provinciei metropolitane greco-catolice de Alb'a-Julia
si Fagarasiu.

Apare in 1 si 15 st. n. a fia-carei luni.

Abonamentele de cate 6 fl. v. a. pre anu se se adreseze la tipografi'a seminariului gr. catolicu in Blasiu. || Manuscriptele si corespondintiele se se tramita francate la redactiuni.

Anulu III.

Blasiu 1 Aprilu 1890.

Nr. 13.

Partea besericésca.

Epistol'a enciclica

a Preasântului nostru Parinte Leonu XIII

Càtra toti Patriarhii, Primatii, Archiepiscopii, Episcopii si Ordinarii, cari se afla in pace si in unire cu Scaunulu Apostolicu.

Despre celea mai de frunte detorintie ale cetatieniloru catolici.

(Urmare din Nr. 12 si fine).

Tóte nesuintiele aceste inse nu voru ajunge la nimicu, déca nu se va duce o viétia corespondietóre moralului crestinescu. — Despre Judei a fostu disu Sânt'a Scriptura: *Pàna n'au pecatuitu inaintea Domnedieului seu eráu bunetătile impreúna cu ei, cà Domnedieulu loru uresce nedreptatea . . . Éra cându s'au abatutu dela calea carea le-a pusu loru, fórte multi au pieritu in multe resbóie¹⁾*. Inse natiunea evrea portá in sine desemnatu tipulu poporului crestinu, si in întemplàrile sale cele de demultu adeseori intipuiá adevèrulu viitoriu; cu aceea deosebíre, cà pre noi bunatatea domnedieésca ne-a inzestratu si ne-a impodobitu cu daruri multu mai insemnate, si cà prin urmare pecatele crestineloru suntu cu multu mai grele, portându pre sine si pét'a ingratiitudinei.

Beseric'a nu e parasita de Domnedieu nici odata si nici intr'unu tipu, si dreptu aceea n'are sè se téma nimicu de reutatea ómeniloru; natiunile inse, cari se abatu dela virtutíle crestinesci, nu potu fi totu asemenea de linistite. Pentru-cà *pecatele*

impucinéza seméntiile²⁾. — Adevèretatea sentintiei acesteia s'a observatu in tóte vécurile trecute; cine póte dara se ne asigure cà aceea nu se va implini si in alu nostru? Ma din multe semne se vede apriatu, cà pedéps'a meritata déjà ne stà de asupr'a capului; chiaru si conditiunea Stateloru moderne o intaresce acést'a, de-óre-ce vedemu cà multe dintre ele suferu de rele interne, si cà nici unulu nu se afla in deplina linisce si siguritate. Si déca factiunile celoru fàradelege voru inaintá cu cutezare pre calea inceputa, déca voru poté cresce in influintia si in putere, atunci e de temutu cà dênsele, cari prin uneltírile si prin apucaturile loru cele pecatóse au facutu déjà atât'a rèu, voru subsapá chiaru si temeliele puse de natura ale edificiului socialu. — Nici nu e cu potintia se departeze dela sine Statele pericolele aceste numai cu ajutóre omenesci, mai alesu pentru-cà o multíme de crestini, lapedându credintí'a, suferè pedéps'a cuvenita truffiei sale prin aceea, cà, orbita de patimi, cérca inzadaru adevèrulu, si imbracisiéza erórea dreptu adevèru, si se crede intielépta, cându numesce *rèulu bine si binele rèu*, si cându chiama *intunereculu lumina, si lumin'a intunerecu³⁾*. Asiá dara este de lipsa cá insu-si Domnedieu se intrevina, si aducându-si aminte de bunatatea sa, se privésca cu ochiu induratoriu la societatea ómenésca. De aceea, precum V'amn mai legat'o si de alte ori de sufletu, este de lipsa se sporiti in zelu si in statornicia, cá prin rogatiuni umilite sè se conjure bunatatea lui Domnedieu, si se reinvíe virtutíle acele,

¹⁾ Pild. XIV, 34.

²⁾ Isai. V, 20.

¹⁾ Judith, V, 16, 17.

cari forméza esenti'a vietii crestinesci. — Si inainte de tóte trebuie sè se descepte in inimi iubírea, carea e temelul celu mai de frunte alu vietii crestinesci, fara de care seau nu exista virtuti, seau si déca exista, suntu neroditóre. De aceea indemnându fericitulu Paulu pre Coloseni se incungiure tóte pecatele si se deprinda virtutíle crestine, adause: *éru preste tóte aceste se aveti iubírea, carea este legatur'a deplinírei*¹⁾. Si intru adevéru legatura a deplinírei este iubírea, pentru-cà pre cât-i imbraciséza, pre aceia-i si unesce fórté strínsu cu insu-si Domnedieu, facându-i se primésca chiaru dela Domnedieu viéti'a sufletului, si se traiésca cu Dênsulu si pentru Dênsulu. Jubírea facia cu Domnedieu inse trebuie se fia impreunata cu iubírea facia cu deaprópele, pentru-cà ómenii suntu asiá dicându o impartasíre a bunetátií celei nemarginite a lui Domnedieu, si pórtá intiparitu in sine tipulu si asemenarea Lui. *Acestu mandatu avemu dela Domnedieu, cá celu ce iubesce pre Domnedieu, se iubésca si pre fratele seu*²⁾. *Déca va díce cineva, cá iubescu pre Domnedieu, éra pre fratele seu 'lu uresce, mintinosu este*³⁾. Leginitoriulu domnedieescu a numitu preceptulu acest'a alu iubirei nou, nu cá si cându nici o alta lege si chiaru si natur'a ins'a-si nu ar' fi demándatu si mai inainte sè se iubésca deaprópele; ci fiindu-cà modulu acest'a alu iubírei prescriu de Christosu érá cu totulu nou si ne mai auditu intre ómeni. Pentru-cà Isusu Christosu iubírea aceea-si a dobéndit'o invetiaceiloru si urmasiloru sei, cu carea e iubitu Dênsulu de Tatalu, si cu carea iubesce Elu insu-si pre ómeni, cá toti se póta fi in Dênsulu o inima sêngura si unu sênguru cugetu, precum si Dênsulu cu Tatalu din fire un'a suntu. Este cuoscutu tuturoru cátu de adêncu inradacinata érá la inceputu in inimile crestiniloru virtutea preceptului acestuia, si câte si ce frupte de bunavointia imprumutata, de bunaintielegere, de pietate, de rabdare si de taría a adusu lumei. Pentru-ce nu se imitéza acum exemplele stramosiloru? Ins'a-si conditiunea têmpuriloru ne este unu indemn fórté potericu spre iubíre. In mesur'a aceea, in carea cresce ur'a celoru fãradelege in contr'a lui Isusu Christosu, trebuie sè se intarésca si crestinií in pietate si sè se însuffetiésca prin iubíre, carea este maic'a fapteloru celoru mari. Incete dara neintielegerile, déca exista; amutiésca certele acele cari imprascia poterile luptatoriloru, si cari nu folosescu nimicu religiunei, si toti uniti in cugete prin credintiá, si in sêmtíri prin iubíre, se vietuiésca, precum se si cuvine, in iubírea lui Domnedieu si a omenimei.

Aflãmu de bine a admoniá aici mai alesu pre parintií de familia, sè se nesuíésca a ocãrmuí dupa

normele aceste famili'a, si a cresce bine din etatea cea mai frageda pre pruncií loru. Famili'a este leaganulu societátií civile, si in mare parte la vatr'a parintiésca se pregatescu destinele Statelor. Prin urmare aceia, cari voiescu se smulga Statele din braciéle crestinismului, le ataca chiaru in radecina, corumpédu pre tóte cáile famili'a. Dela ticalosi'a acést'a nu-i retiéne si nu-i impiedeca nici cugetulu nedreptátií enorme ce o comitu in contr'a parintiloru, cari dela natura au primitu dreptulu de-a cresce pre aceia, càror'a le-au datu viéti'a; unu dreptu acést'a, care e impreunatu cu detorinti'a de-a indreptá instructiunea si crescerea prunciloru la scopulu acél'a, pentru care au primitu din bunavointi'a lui Domnedieu darulu de prunci. Asiá dara detorinti'a parintiloru este sè se nesuíésca si sè se silésca a respinge in respectulu acést'a ori ce atentatu, si se-si apere cu ori ce pretiu, precum e si justu, dreptulu de-a cresce crestinesce pruncií, departându-i mai cu séma dela scolile acele, in cari se afla espusi pericolului de-a sorbí veninulu impietátií. Cându e vorba de crescerea buna a junimei, nici o grigia si nici o ostenéla nu e destulu de mare. In privinti'a acést'a merita admirarea tuturoru catolicíí natiuniloru acelor'a, cari cu spese enorme si cu o statorniciá inca si mai mare au deschisu scoli pentru crescerea prunciloru. Esemplulu acést'a salutariu trebuie se fia imitatu pretotindenea, unde o poftescu jurstãrile; se-si insemne inse bine totu insulu cá spre a dedá la virtuti inimile prunciloru, in loculu celu d'ántãiu si mai pre susu de tóte e de lipsa crescerea familiara. Déca junimea va aflá la vatr'a parintiésca o viétiá morala, si asiá dicându o scóla practica a virtutiloru crestinesci, in mare parte va fi asigurata mántuírea societátií.

Ni se pare cá amu atinsu dejá lucruríle cele mai insemnate, cari trebuie se le implinésca seau se le incungiure catolicíí in têmpuríle nóstre. — Acum vine rëndulu la Voi, Venerabililoru Frati, se ve ingrigiti, cá vócea Nóstra se resune pretotindenea, si cá toti se intieléga cátu este de lipsa, sè se puna in pracsá lucruríle acele, despre cari amu vorbitu in Epistol'a acést'a. Implinirea detorintieloru desfasurate nu póte se fia grea si neplacuta nimenui, de-óre-ce jugulu lui Isusu Christosu e placutu si sarcin'a Lui usióra. — Si decumva vreunu lucru s'ar' paré anevoia de implinitu, Voi cu auctoritatea si cu exemplulu vostru veti premerge, cá totu insulu sè se lupte cu cea mai mare taría sufletésca, si se desfasiore in faci'a tuturoru greutãtíloru o statorniciá neinvinsa. Spuneti-le, precum V'amu spus'o si Noi adeseori, cá se afla periclitare bunuríle cele mai sublime si mai scumpe ale omenimei, pentru aperarea càror'a n'ar' trebui sè se crutie nici o ostenéla; si cá pentru

¹⁾ Colos. III, 14.

²⁾ I Jo. IV, 21.

³⁾ I Jo. IV, 20.

suferinție s'a repus o respalata foarte mare, corespunzătoare unei vieți creștinești. De alta parte cine nu se lupta pentru Christos, se lupta în contr'a Lui; și Elu însuși a declarat că se va lăpăda înaintea Tatălui său din ceruri de aceia, cari nu-l voru fi marturisitu înaintea oamenilor pe pământ. — Ce ne privește pe Noi și pe voi toți, de sigur nu vomu lăsa se lipsescă până la capetulu vieții auctoritatea, sfatul și lucrarea noastră în lupt'a acestui. Și nu suferă nici o îndoială, că până la învingerea deplină ajutoriulu specialu alu lui Dumnezeu nu va lipsi, nici dela turma nici dela pastori.

Intariti de speranți'a acestui, că o prevestire a darurilor ceresci și că unu pemu alu bunavoinției Nostre, ve dăm din adânculu inimii în Domnulu, Văue Venerabililor Frati, precum și întregu Clerulu și poporulu vostru binecuvântarea apostolica.

Datu în Rom'a la S. Petru în 10 Ianuariu 1890, în anulu alu doisprezicelea alu Pontificatulu vostru.

Leonu XIII Papa.

Tradusa de Dr. Basiliu Hossu.

Jurnalistic'a.

Mai mulți corespondenți și amici ai foiei noastre ceru, se ne ocupăm cu important'a chestiune a jurnalisticiei, din punctu de vedere besericescu, și se îndemnăm pe cei competenți a medita câtuși de câtu asupr'a influinței, ce o deprinde jurnalistic'a cu privire la viața noastră religioasă, politica și socială; pentru că se pare, că oamenii noștri au uitatu cu totul de ce ne lipsimu noi. Bine, scrie unulu din corespondenții noștri, că în sinulu besericeii greco-catolice apară în prezente 3. foi besericesci periodice: preotulu romanu în Gherl'a, revist'a catolica în Bai'a mare și foi'a besericesca și scolastica în Blasiu; înse cine nu știe, că aceste foi, — ce și așa apară totu numai după 15. zile-se cuprindu cu întrebări teologice, cu predici și cu lucruri ce interesăza numai preoții. Unde remană acum alte chestiuni de importantia vitală? unde rămâne poporulu credinciosu, care în tota diu'a are lipsa de instruire și îndreptare? Cum este așternutu acel'a de periculu irreligiosității ce în tota diu'a lu aducă asupr'a lui jurnalele cele nebotezate precum și acelea jurnale indiferente, cari numai cu numele sunt creștine?

Pentru aceea ni se pară îndreptățite plângerile corespondenților noștri, că astăzi nu sunt de ajunsu, pentru cauz'a noastră, foile besericesci de cuprinsu teologicu, că astăzi e de lipsă că pre lenga foile besericesci ori în locul acelor'a se se ridice jurnale politice besericesci cu misiunea sântă: de a propune poporulu credinciosu în tota diu'a principiile religiunii creștine cele atât de necesare pentru viața publica

și familiara: de a se lupta pentru instituțiile besericesci, pentru credința părinților noștri, pentru adevăru și virtute: de a propune reforme, legi și norme compatibile cu dreptatea: de a cultiva și nobilă poporulu în privința intelectuală, morală și religioasă, precum și de a-lu desceța și cu privire la alte cauze de interesu publicu și privatu.

Unu altu corespondentulu tractându despre necesitatea unui jurnalulu politicu besericescu în provinci'a noastră metropolitană, între altele scrie acestea: „Căutați în timpurile alegerilor de deputați pentru parlamentu, de oficiali în comitate și în comune, și vedeți cum fi cei mai astuți ai seclulu amăgescu în totu modulu și seducă pre credinciosii besericeii noastre se voteze și se lucre în contr'a intereselor loru proprie, în contra intereselor noastre besericesci. Eu credu, dice corespondentele, că unu jurnalulu politicu besericescu cu reședința în locu acomodat, ar' potă face multu pentru descețarea poporulu și pentru întorcerea lucrurilor în mai spre bine, cu atât mai virtos că în urm'a introducerii invetiamentulu obligatoriu s'a înmulțitu și în comune numerulu cetitorilor. Luati esemplu dela alte confesiuni, și vedeți câtu sacrifică acele pentru jurnalele lor și câtu spusăm și noi pentru alte jurnale în lips'a alor noastre, pentru care în schimbu primim destule lectiuni, imputări și detrageri. De ce așteptați că și acum se ve vină noutățile, se ve așere cauzele ce de acolo și din colo? Postele, drumurile de feru, firele electrice trecu astăzi și pre la Blasiu, Oradea mare, Gherl'a și Lugosiu, în toamnă că și pre aiurea. Punctele noastre principale au destule poteri intelectuale, morale și materiale spre a se smulge odată din starea nesuferită de până aci. Acum timpurile s'au schimbatu; acum ierarhia nu se potă restringe numai la pastorale, numai la foi besericesci periodice, ci spre așerarea auctorității s'ale, spre așerarea instituțiilor și intereselor besericesci are lipsă neînconșurată de jurnale quotidiene, și precum credem noi nice nu-i va fi cu greu a șile înființa; căci afara de alte mijloce de dispunere, are sub conducerea s'a pre preoții și credinciosii, pre cari usor i-ar' potă desceța se îmbrăcisieze cauz'a jurnalisticiei proprie. E adevăratu, că avem o sântă detorința se spriginimă pres'a, ce se luptă pentru dreptu și dreptate, pres'a ce vorbese cu reverența de religiune, beserica și preoții ei; dar' a ajută cu banii tei jurnale indiferente de cauzele credinței și besericeii t'ale; jurnale cari fia prin foșiore originale, fia prin reproduceri ori în altu modu propaga principie contrarie religiunii; jurnale cari calumnieza și vătămă clerulu cu istorie de scandale șornite și cu mențiuni istorice despre pontifici de o mie de ori refutate, — eu unulu nu aflu a fi lucru prudentu, ci din contra unu actu neiertatu, de care trebe se

ne lapedămă". Asia cugeta corespondentele nostru in cauză de facia, si cine se nu-i dee dreptu, si se nu recunosca cătu este de simtita la noi lips'a de jurnale politice besericesci!

In cauză acest'a, precum am intielesu, esista si o reprezentatiune formala subscrisa de unu numeru considerabilu de protopopi si preoti din dieces'a Lugosiului, in care aceia dupa ce se dechiara nemultumiti cu form'a si modulu redactarei presente a foiei besericesci si scolastice din Blasiu, si dupa ce enuntia, că acest'a foia nu este acomodata pentru lamurirea intrebarilor publico-besericesci, si că acea nu se pote tiené in curentu cu foile besericesci politice ale altoru confesiuni, propunu cu totu adinsulu a se luá mesuri pentru infientiarea unui jurnalulu politicu besericescu separatu de foia besericesca, cerendu totu o data că si pana atunci foia besericesca se se separeze de cea scolastica si se se edec celu putinu odata pre septemana. Bine, dar atātu realizarea propunerii referitorie la edarea unui jurnalulu politicu besericescu, cătu si adausulu propusu cu privire la reformarea foiei besericesci — ceru sacrificie mai mari că pana aci, si acelea de o cam data nu se potu asteptá decātu érași numai dela cleru; căci fara asigurarea subventiunarei din susu, si fara consensulu si asigurarea espresa de abonaminte din partea de diosu, anevoa credemu, că se va aflá cineva, care se se espuna la o întreprindere impreunata cu atâtea spese, fatigie si pericole. Pentru aceea aflămu consultu a recomandá propunerile de mai susu, atentiunei veneratului cleru provincialu, cu rogare că preonoratii portatori ai oficiiloru protopopesci, in conferintiele pastorale se iee la desbatere acele propuneri si se binevoiesca a notificá redactiunei vederile avende.

Despre concelebrarea in s. liturgia.

De Dr. Victoru Szmigelski.

(Continuare din Nr. 12.)

In cestiunea de fatia nu voiu se me provocu la prea multe documinte, ci me voiu restringe dupa potintia la documinte de cele publice. Incredintiezu inse pre domnulu Borosiu, că s'a insielatu fórte, cându a prevediutu, că *partinitorii concelebrarei, spre justificarea procedurii lor se voru provocá la decretulu pontificale din 30 Martiu 1729.*

Asia dara inainte de tóte prescrie disciplin'a besericeii nóstre, că pre acel'a-si altariu in ace'a-si di se se póta aduce o singura jertfa. Lucrulu acest'a l'a intaritu si Rom'a. Eca ce scrie Pontificele Benedictu XIV in enciclic'a „Demandatam“ din 24 Decembre 1743:

„Simili modo nullam innovationem fieri debere decrevimus in eo, quod respicit celebrationem Sacrosancti Missae Sacrificii, quod unicum in singulos dies super

quolibet Altari offerri, veterum Sanctorum Ecclesiae Graecae Patrum praecepto, et consuetudine traditum est; proptereaque minime indulgendum censuimus petitioni per eundem Patriarcham Nobis porrectae, qua postulaverat, ut ad satisfaciendum pietati Sacerdotum, et multiplicibus Fidelium Oblationibus, praedictum Ritus antiquitate commendatum immutari permitteremus et in Ecclesiis Libani, et Anti-Libani plures Missas eodem die super eodum Altari offerendi Sacerdotibus fieret potestas“¹⁾.

Despre acel'a-si lucru scrie Benedictu XIV si in enciclic'a „Allatae sunt“ din 26 Iuliu 1755.

„Ad illud autem Altare, ad quod Sacerdos Missam celebravit, nequit alius Sacerdos eodem die iterum Missae Sacrificium offerre. — Euthymius Tyri ac Sidonis Archiepiscopus, et Cyrillus Patriarcha Antiochenus Graecorum, in Pontificatu Clementis XI., Benedicti XIII. et Clementis XII. sciscitati sunt, an vigentem relinquere deberent praedictam disciplinam vetantem, ne secundum Missae Sacrificium eadem die, eodem in Altari offeratur. At illis semper responsum fuit: nihil esse innovandum, sed veterem Ritus omnino retinendum“²⁾.

Asia dara in besericele de ritu grecescu se póte celebrá la acel'a-si altariu o singura liturgia in ace'a-si di. — Dara apoi ce se se întemple ad satisfaciendum pietati Sacerdotum, et multiplicibus Fidelium Oblationibus? Domnulu Borosiu respunde la intrebarea acest'a: *Era ce se tiene de impregiurarea ace'a, că la loculu resiedintiei suntu mai multi preoti, carii ar' dori se celebréze, adeva că prin aplicarea intentiunei cerute se satisfac detorintiei primite, atunci si in acestu casu mai antaiu ar' trebui cerutu aredicarea mai multoru altaria in ace'a-si beserica.* A auditu póte Domni'a sa, că pre la Rutenii uniti din Galiti'a si din Ungari'a de média nópte se afla ridicate altarie mai multe in ace'a-si beserica. Si eu am auditu despre lucrulu acest'a? Dara concede óre Rom'a si disciplin'a besericeii nóstre lucrulu acest'a? Eca ce dice enciclic'a Pontificelui Benedictu XIV „Allatae sunt“ din 26 Iuliu 1755:

„Praeclarum pariter est ad rem nostram id, quod mox subjiciemus. Discrepant inter se eruditi viri, extiterit ne, juxta veterem disciplinam, in Basilicis Ecclesiae Occidentalis unum, an plura Altaria. — Verum si de Templis, atque Basilicis Orientalibus, et Graecis sermo sit, perspicuum videtur, nonnisi unum altare in ipsis extitisse, atque nunc etiam temporis, plerumque existere. — Cumque in Templo S. Athanasii, quod Romae a Graecis obtinetur, plura extarent altaria, Leo Allatus in epistola ad Ioannem Morinum

¹⁾ Magnum Bullarium Romanum ed. Luxemb. 1752. T. XVI. pag. 168. — ²⁾ Encicl. «Allatae sunt» §. 37.

scripta de *Templis Graecorum recentiorum num. 2* asserere non dubitavit, in praedicta Ecclesia nihil Graecae formae reperiri praeter *Bema*, idest Sepimentum, quod Aram majorem a reliquis Ecclesiae partibus secernit¹⁾“.

Doresce cum va domnulu Borosiu, cá si despre besericele nostre se se scria asiá? Adevratu cá dice domnulu Borosiu mai departe, cá la noi ridicarea mai multoru altarie in ace'a-si beserica nu e de lipsa, *de óre-ce aceloru preoti li remane tempu destulu cá se celebréze in díle comune in loculu celebranteluisepimanariu, — (care nu prea are intentiuni); — ori se celebréze in alta beserica esistentu, cá la metropolia, — unde suntu 3 beserice, — dara ace'a celebrare se nu se facu la unulu si acell'asiu altariu.* Acést'a se fia dara taiatur'a in nodulu Gordianu: Unu preotu se impedece pre celu alaltu intru a celebrá s. Liturgia. — Dara déca liturgíele, cari au se le celebréze cei din Blasiu, voru fi mai multe de trei pre fiesce care din dílele acelea ale anului, in cari dupa disciplin'a besericeí nóstre se póte celebrá s. liturgia? — Cá se se satisfaca *pietati Sacerdotum, et multiplicibus Fidelium Oblationibus*, éca ce scrie Pontificele Benedictu XIV in enciclic'a „Demandatam“:

„Permittimus tamen, — ut alia Altaria in loco Ecclesiae apto erigi possint“²⁾

Spre esplicarea acestei permissiuni servéscu enciclic'a „Allatae sunt“, in care se potu cetí urmatórele:

„In commodum autem Sacerdotum, qui privatum Missae Sacrificium offerre cupiunt, salva semper consuetudine, ut ad unum altare unum tandummodo Sacrificium in dies singulos offeratur, Graeci constituere coeperunt *Paraclesias*. Paraclesiae vero nil aliud sunt, quam Oratoria quaedam Ecclesiae contigua, in quibus erectum adest Altare, ubi Sacerdotes Missam celebrant, quam in Ecclesia celebrare nequeunt, eo quod ad Altare in ea extractum alius Sacerdos jam celebraverit“.

Dara unde nu suntu atari paraclisii, ori unde ele nu-su de ajunsu? Éca ce dice enciclic'a „Demandatam“:

„Si autem altarium numerus Celebrantium, et Offerentium multitudini non respondeat, liceat pluribus Sacerdotibus, ubi hujusmodi consuetudo viget, super eodem Altari unacum Episcopo, vel alio Sacerdote Sacrificium peragente, concelebrare; ita tamen, ut sacris vestibus more Celebrantium induti, unusquisque totam Liturgiam integre recitet, et verba Consecrationis proferat, perinde ac si Sacrosanctum Sacrificium singulatim conficerent“³⁾.

Si ce e mai multu, Rom'a nu numai concede, ci chiaru apróba si demánda concelebrarea acést'a cá unu lucru, care nu s'a introdusu de ieri alalta ieri, ci a esistatu si s'a deprinsu in beseric'a intréga din timpurile cele mai vechi. Asiá cetimu in enciclic'a „Allatae sunt“:

„Denique, communis olim fuit Occidentali aequae, ac Orientali Ecclesiae Ritus, ut Presbyteri una cum Episcopo Missae Sacrificium offerrent. — Concelebrandi Ritus nunc temporis in Occidentali Ecclesia obsolevit, praeterquam in Ordinatione Sacerdotum, quam peragit Episcopus, et in Consecratione Episcoporum, quae ab Episcopo cum duobus aliis Episcopis assistentibus perficitur. Sed in Orientali Ecclesia viguit, vigetque adhuc frequentior usus concelebrationis Presbyterorum cum Episcopo, aut cum alio Sacerdote, qui primi Celebrantis personam sustinet, isque usus refertur ad Constitutiones, quae Apostolicae nuncupantur *lib. 8*, et ad Canonem octavum, ex iis, qui Apostolici dicuntur. Porro ubicumque ea consuetudo inter Graecos, et Orientales viget, non modo approbatur, sed etiam custodiri praecipitur“⁴⁾.

Intrebu acum pre domnulu Borosiu, déca cuvintele Domniei sale: *Dara apoi indultulu acelu pontificale scl.* se nimerescu cu cuvintele lui Benedictu XIV: *non modo approbatur, sed etiam custodiri praecipitur?* Eu unulu in cuvintele acestea din urma nu aflu unu indultu, ci o lege.

Domni'a sa scrie: *Dara apoi indultulu acelu pontificale este impreunatu cu impregiurarea ace'a speciala, candu numerulu altarialoru nu corespunde multimei offerentiloru si celebrantiloru, si déca e in datina o atare concelebrare. Acéste impregiurari conditionate inse — celu putienu dupa cunosciint'a mea — in beseric'a nóstre nu esistu, nici chiaru pre la episcopie. Pentru-cá la besericele nóstre catedrale atari liturgie fundate mai cá nu suntu, séu numai de totu putiene, — offerenti inca nu suntu asiá multi, in catu votului acelor'a se nu se póta salisface prin liturgie distincte.* Asiá explica domnulu Borosiu cuvintele lui Benedictu XIV *pietati Sacerdotum, et multiplicibus Fidelium Oblationibus*. Se pare cá Domni'a sa a folositu intru esplicarea acést'a principiulu: *Favores sunt restringendi*. Ierte-mi observarea acést'a, dara eu esplicarea Domniei sale de mai susu vréndu nevréndu trebue se mi -o formulezu in pracsu cam asiá: Déca cineva, fia din parochi'a vecina fia din altu continentu, mi-ar' tramite comisiunea de a celebrá mai multe liturgii, ar' trebuí se-i respundu: Fã bine si nu-mi dá comisiuni de acestea; dóra ai poté se scii, cá poterea mea de a aplicá s. liturgia

¹⁾ Altarietele acelea chiaru de ace'a s'au si delaturatu din beseric'a din Rom'a a s. Atanasii la mandatulu Pontificelui Gregoriu XVI.

²⁾ L. c.

³⁾ L. c. §. 39. — ⁴⁾ L. c. §. 38.

⁴⁾ L. c. §. 38.

nu trece nici preste marginile parochiei, in care sum aplicatu, necum se tréca preste Oceanulu atlanticu.

Éra la cuvintele lui Benedictu XIV: *ubicumque ea consuetudo inter Graecos, et Orientales viget*, voiesce sè se nimerésca observarea domnului Borosiu: *Datin'a de concelebrare, la noi nu se póte numi inca, cà e stabila si intarita, ori legitima, pentru-cà ace'a numai de unu tempu incóce incépe a se observá, — fàra temeiu sufficientu, si in contr'a disciplinei satorite a besericei.* La cuvintele ultime *in contr'a disciplinei satorite a besericei*, precum vediuramu, respunde Benedictu XIV dicúndu, cà *datin'a concelebràrei datéza — nu numai de mai inainte de ce s'ar' fi intémplatú desbinarea cea mare resariténa, ci — chiaru din vécurile celea de ántáiu ale besericei, si mai inainte de Inocentiu III se observá si in beserica apuséna.*¹⁾ — La cuvintele *fàra temeiu sufficientu* autezu a observá, cà pietatea preotiloru e destulu temeiu nu spre a *incepe* observarea unei datine in contr'a disciplinei satorite a besericei, ci spre a *sustiéné* o datina, carea o concede, ma o chiaru demánda diciplin'a satorita a besericei, si spre a nu cercá inlocuirea ei cu innoiri in contr'a acestei discipline, precum face domnulu Borosiu proponendu, sè se céra concessiune spre a ridicá in ace'a-si beserica mai multe altarie. — *Datin'a de concelebrare, la noi nu se póte numi inca cà e stabila si intarita?* Adeveratu cà ea nu se observa pretotindenea in provinci'a nóstra besericésca, si anume din simpl'a causa, cà la concelebrare suntú de lipsa celu putínu doi preoti, éra parochiile acelea, in cari se fia doi preoti, suntú fórté rare pre la noi. Dara cu tóte aceste *viget ea consuetudo* si pre la noi. Despre acést'a s'a potutu convinge si domnulu Borosiu vediéndu pre preoti concelebrándu cu episcopulu loru. Si cá nu cum va se faca cine va observarea, cà concelebrarea acést'a nu ar' fi analóga cu concelebrarea mai multoru preoti cu altu preotu, voiu se amintescu, cà fericitulu episcopu Joánu Bobu a dispusu, cà membrii capitulului intemeiatu de dènsulu se celebreze la olalta in fiesce care luna de dóne ori sánt'a liturgía cu intentiunea satorita de dènsulu. Éra dispositiunea, ce se álla adansa ordinei, dupa care au se se celebreze in catedral'a din Blasiu liturgíile fundate de fericitulu metropolitu Alesandru Sterc'a-Siulutiu, suna astu-feliu: *Déca dílele aceste voru cadé in díle feriate s'au de septemana, cându nu va fi serbatóre, si va fi altu Preotu la rondú, atunci celebrantele din celi mai susu insemnati (si de nu va fi la rondú) va avé antaiatate la S. Altariu, avendu a face amintire la esírea cu darurile pentru repausatulu Metropolitu Alesandru, ér' in áinte de „Rogati-ve celi chiamati*

Domnului“ va díce ecteniéle mortíloru cu vóce inalta. Ér' decum-va voru cadé dílele susu insemnate in dí de Domineca ori Serbatóre, atunci celebrantele va asistá pre lenga pontificantele (unulu díntre membrii capitulului) avendu a scóte particea la pregatírea Sánteloru (Proscömedia) si a face si amintírele mai susu díse, dar' in secretu. Asia dara nu esista nici o causa de a nutrí in privinti'a acést'a o scrupulositate de prisosu. *Viget ea consuetudo* si pre la noi, si stabilésca-o numai si intarésca-o preotii nostri, càci asiá nu numai voru purcede amesuratu preseriseloru disciplinare ale besericei nóstre, ci fàra indoiéla voru si corespunde mai bine statului preotiescu, decâtu unii preoti, cari ani intregi nu celebréza de locu, séu cá alti preoti, cari cu consciintia linistita séu mai bine dísu amortita trecu cu vederea chiaru si decretulu: *Parochii in tóte dominecile si serbatorile obligate se se aproprie de altariulu Domnului sacrificándu pentru poporu.* ma chiaru si acelu decretu, dupa care ei celebrándu s. liturgía si cuminecándu-se au *se fie nemán-cati si nebeuti.* Asia dara nu inctarea concelebrárilor, ci crescerea pietátii si a spiritului adeveratu preotiescu e de lipsa pre la noi, si domnulu Borosiu gresiesce deci fórté, cându procláma principíului: *Se luámú lucrulu numai asiá cum stá.* Lucrulu nu stá chiaru bine. (Va urmá).

Unu actu istoricu besericescu.

Ni se cere, cà se spunemu: ce felin de *actu autenticu* posedemu, prin care se dovedesce cà, Siágun'a in anulu 1848 a introdusu in afacerile interne ale Consistoriului limb'a magiara, cà limba oficiósa, fàra de a fi fostu silitu de-a face asiá ceva?

Respunsu: Este originalulu protocolu despre a trei'a siedintia consistoriale, din 20 Ianuarie 1848 in care s'au pertractatu 20 de obiecte, — dela Nr. 25 pàna inclusive 44. — Acestu originalu protocolu este subscrisu de Vicariulu, de cinci asesori si de Notariulu consistorialu.

Subscrieri, care suntú aici la noi prea bine cunoscute, inaintea mai multoru barbati de reputatiune.

Acestu protocolu se afla aici la Redactiune si lu- póte vedé ori si cine, in tempu de 30 de díle, adeca din 1-a Aprilie, pàna in 1-a Maiu a. c. in care dí i se va restitui proprietariului.

Redactiunea.

Predica pre S. domineca a pasciloru.

«S'a scolatu, nu este aici!» Marcu 16. 6.

Neci o intémplare din viéti'a lui Isusu, nu e atátu de stralucita si insemnata pentru noi cà intémplarea ce serbatorimu adi, despre care nu numai adi, ci in tóte dominecele anului se face amintire. Si acést'a intémplare, atatu de insemnata pentru noi

¹⁾ V. Goar Euchologion p. 247.

este inviarea lui Isusu din morti. La acést'a intem-
plare — cá la motivulu principalu — s'a provocatu
densulu spre a devení cá dela Domnedieu a fostu
tramisu.

Anume candu odinióra unii din carturari si
farisei au cerutu semne dela densulu, respundiendu
li-a dísu: „*Neamulu vicleanu si preacurvariú cauta
semne, si semnu nu se va dá lui, ci numai semnnu
lui Jon'a profetulu. Cú-ci precum a fostu Jon'a in
pantecele chitului trei díle si trei nopti, asiá va fi
si Fiulu omenescu in anim'a pamentului trei díle si
trei nopti*“ (Mat. 12 39). Inviarea lui Isusu din
morti si apostolii o au tienstu de bas'a a tóta cre-
dinti'a lorú, ce apostolulu popóreloru in epistol'a sa
I cátra Corinteni invederatu a si esprimatu dicúndu:
„*De n'a inviatu Christosu, inzadarnica e predicarea
nóstra, si inzadarnica e si credinti'a vóstra*“ (15 13).

Asiá e! de n'a inviatu, atunci Isusu celu nascutu
si crescutu in sórtea de diosu nu s'a preamaritu,
atunci viéti'a nóstra impresorata de atatea necasuri
ar' fi lipsita de ori ce sperantia; atunci tienst'a a
tóta marirea si dorinti'a nóstra ar' fi numai viéti'a
pamentésca; si credinti'a ni-ar' fi inzadarnica. In-
semnatatea inviării lui Isusu din morti au recunoscutu
chiar' si vrasmasii lui, pentru acea au mersu la
Pilatu si au cerutu paditori la mormentu, pentru
acea au sigilatu si pétr'a mormentului. Deci cea
mai insemnata intemplare din viéti'a lui Isusu a fostu
inviarea lui din morti; acést'a e temeli'a dela carea
tóte cele alalte fapte ale lui Isusu si- imprumuta
poterea si viéti'a lorú. Se ne bucurámu deci astádi
si se cantámu serbatoresce cu sant'a beserica: „*Chris-
tosu a inviatu!*“

1. Acést'a ni-a vestitu noue angerulu.
2. Acést'a adeverescu invetiacei lui.
3. Acést'a dovedescu vrasmasii lui.

Éra Tu prea dulce Isuse, carele ai dísu cátra
Tom'a: „*fericiti cari nu au vedutu si au creditu*“,
fá-ne pre noi partasi acestei fericiri! Éta noi nu
vedemu, dar' medilocesce cá baremi audíndu se cre-
demu. In numele celui inviatu din morti voiú de
a vi vorbí adi.

Fiti cu luare aminte!

I.

Cum-cá Isusu aieve a inviatu din morti, adev-
resce intáia óra angerulu. Angerii au vestitu intáia
óra si bucuri'a nascerii lui Isusu, ivíndu-se pastoriloru
si indrumandu-i pre acei'a la ieslea din Viflaimulu
Judeiei, candu a inviatu éra totu angerii adusera
acést'a scire imbucurátoria. In díu'a cea dintáia a
septemanei fóрте de demauétia muierile portátorie de
miru au venitu la mormentu, si dícea intra sine pre
cale: „*cine va restorná noue pétr'a de pre usi'a
mormentului?*“ Dar' cátu se mirara candu pasíndu

mai aprópe de mormentu, vediura pétr'a restornata,
si intrandu in mormentu, in locu de mortulu iubitu
vediura unu angeru siedíndu de-adrépt'a, carele le
mangaiá se nu se téma, mai de parte li-spuse cá
Isusu celu restignitu nu este deja aici, s'a scolatu,
si cá numai loculú unde l'au pusu pre elú potú vedé,
dar' pre densulu nu.

Dar' nu numai angerulu adeveresce inviarea lui
Isusu din morti! Intre acelea mueri credintióse se
aflá si Mari'a Magdalen'a, carea vediendu pétr'a res-
tornata si ueaffandu trupulu Domnului Isusu, a aler-
gatu la Petru si la Joanu si li-a spusu lorú cele ce
vedíuse. Dupa acea a mersu éra la mormentu si
plecandu-se in acel'a a vedutu doi angeri, inse
trupulu Domnului nu l'a aflatu. Dupa acea Mari'a
intorcúndu-se, vede standu langa dens'a unu barbatu,
si parendu-i-se cá este gradinariulu, plangúndu lu-
intréba: „*Dómne de ai luatu tu pre densulu, spune-mi
unde l'ai pusu? Acestu barbatu erá Isusu, dar' Mari'a
nu-lú cunoschú. Acumu Isusu o agraiésce pre nume
si Mari'a dupa acea voce blanda cu carea i díse
odinióra: „iérta-se tie peccatele tale, cá-ci ai iubitu
multu“* — de locu lu- recunoschú si agraindu-lú cu
bucuria cadíu la petiórele lui spre a le cumulá acelea
cu sarutárele si lacrimile ei.

University Library II.

Isusu dupa scolarea sa din morti, s'a aretatu
nu numai Mariei, ci si celoru alalti invetiacei ai sei,
cari asemene au marturísitu inviarea lui. S. Petru
Apostolulu díce: „*Pre acestu Isusu a scolatu Domne-
dieu, caru'a toti noi suntemu marturii*. (Fapt. Ap.
2. 32). Marturísirea invetiaceiloru despre inviarea lui
Isusu e tare ponderósa, cá-ci acesti'a nu erau usioru
— credietori, ma in multe casuri indoitiosi; martu-
risírea lorú e ponderósa si pentru acea, cá-ci sórtea
lorú in urmarea acestei'a nu fu alta de catu batjocura,
despretiúire, prigonire, inchisóre si móрте. Cum-cá
invetiacei lui Isusu nu au fostu usioru credietori,
avemu mai multe dovede din s. scriptura. Cá-ci
desi Isusu, de multe ori atatu de invederatu li-a
vorbitu despre inviarea sa, totusi acesti'a dupa móртеa
lui, abdicúndu de tóta speranti'a, voiáu de a se re-
intórcé éra la ocupatiunile lorú de mainainte. Candu
muierile li-au adusu prim'a veste a inviării lui Isusu
nu au creditu, si cá cu deosebire Tom'a in catu
tempu nu voi de-a crede, ni spune in detaiu s.
scriptura. Desi acum mai multi marturísiau cá Isusu
a inviatu, densulu remase necredintiosu. Densulu
numai asiá voiá de a crede de va vedé in manele
lui semnnu cuíeloru si va pipái cóst'a lui strapunsa.

Ce Tom'a a doritu, s'a implínitu. Densulu a
vedutu, si fú silitu se créda si se marturísésca in-
viarea lui Isusu din morti. Deci dara, déca acesti
ómeni, cari asiá cu greu se poteau convinge, cari

pentru credința lor nu avura nici unu avantaju, nici o destingere s'eu resplata, ci din contra atatu de multu au suferitu și patimitu pentru acea: deca acești omeni d'eu, cari nu erau usioru — credietori și nu avura nici unu avantaju, ma resplata predicării li-fu patimirea îndelungata, și totusi cu unu sufletu și cu o anima au vestitu înviarea lui Isusu, asiă densii de siguru au fostu convinsi despre adevèrulu întemplării.

III.

Înviarea lui Isusu din morti o dovedescu în fine chiar' și vrasmasii lui. Acești'a neci după uciderea mielului nevinovatu nu erau odichniti, trupulu lui și în mormentulu întunecosu eră obiectulu spaimii pentru ei. Si- adusera aminte că Isusu a predisu, că va se învia din morti, și desi nu eră cu totulu convinsi că acéști'a va s'eu se întemple, dar' și numai la cugetulu acéști'a tremuráu, și se temeau că voru se fia pacaliti. Pentru acea au mersu densii la Pilatu și l'au rogatu: „Domne, adusu-ni-amu aminte că acelu amagitoriu a disu înca fiindu viu: după trei zile me voiu scolă. Deci demanda se padiesca mormentulu până a trei'a di, nu cumva venindu învetiaceii lui n'optea se-lu fure pre elu și se dica poporului că s'a scolatu din morti. Dorinti'a li-s'a implinitu. Capetara paditori, pre cari i asiediara langa mormentulu sigilatu, că se-lu padiesca. Si astu-feliu ei insisi prin portarea loru ni d'edera dovada cea mai eclatanta despre înviarea lui Isusu din morti, de ora-ce ei insisi facura imposibila furarea trupulu din mormentu. Ma vrasmasii lui Isusu mai vertosu prin acea împregiurare dovedira înviarea lui Isusu că d'edera arginti multi paditoriloru dicundu-li: „diceti că învetiaceii lui venindu n'optea l'au furatu dormindu noi“. Ce vorba neroda? „Voi ati dormitu — dice S. Augustinu — și totusi ati vediatu ce s'a întemplat până ce voi a-ti dormitu? Dar' prin acéști'a venitii în contradicere cu voi insisi. Deca aieve a-ti dormitu, atunci nemicu a-ti potutu vedé, éra deca a-ti vediatu ce s'a întemplat, atunci nu a-ti dormitu. Oh voi paditori dormitori, și dormitori paditori! Catu de reu ve-îndreptati afacerile v'ostre! Consiliulu din Ierusalimu nu vi potea sfatui altu-ceva mai bine? De siguru nu! Dar' astfeliu și ne vrendu recunosece adevèrulu întemplării.

Astu-feliu dara i. m. cu tota siguritatega potemu crede, că e dreptu ce a recunoscutu și marturisitu angerulu, învetiaceii, ma și vrasmasii lui Isusu, că adeva: celu restignitu nu a remasu în mormentu, ci că învingatoriulu mortii și a peccatulu, cu marire s'a scolatu din morti.

Pétri'a întarita cu sigilulu divanului, paditorii pusi la mormentu nu-lu retienura pre elu, nu potura împedecă înviarea lui. Elu a înviatu precum a pre-

disu și a spusu că acéști'a va se fia cea mai stralucita doveda că dela Domnedieu a fostu tramisu. Asiă e! Elu dela Domnedieu a fostu tramisu, acéști'a adevèresce minunea de adi. Pentru acea credemu noi întrensulu și dicemu cu S. Petru apostolulu: „Tu esti Christosu, fiulu lui Domnedieu celui viu“! Deca Isusu nu a înviatu, credinti'a n'ostra ar' fi desiérta, dar' densulu a înviatu și astu-feliu credinti'a n'ostra e motivata.

Isusu a adusu n'one mangaiare pre pamentu. Densulu a disu că e fiulu Domnedieului celui viu, și că pentru acea a venit în lume, că se mantuiésca pre celu ce eră peritu. Elu a disu că are potere de a iertá peccatele și că pentru acea merge la Tatalu seu că se pregatésca locu pentru învetiaceii seii, că acești'a se fia întru unu locu cu densulu. Ah! cata mangaiare întru acéști'a și întru tota învetiatur'a lui ce se referesce la consolarea omenimii! Dar' întrebu, că tôte acéstea ne-arú consolá pre noi deca Isusu nu ar' fi înviatu din morti? Neci de catu! Întréga învetiatur'a lui Isusu numai asiă ne p'ote consolá, deca acea e întarita și motivata priu înviarea lui din morti.

Asiă e! fiindu-că Isusu a înviatu din morti, noi credemu și speramu în t'rensulu. Noi speramu iertarea peccatororu. Noi speramu darulu și iubirea lui și fericirea eterna după m'orte. Si astu-feliu i. m.! diu'a de adi e serbatorii'a credintiei și a sperantiei. Întru adevèru serbatorii de adi i se potu aplicá cuvintele scripturei: „Acéști'a e diu'a carea o-a facutu Domnulu se ne bucuramu și se ne desfatamu întrens'u“. Deci se ne bucuramu și se ne desfatamu în diu'a de adi și se cantamu în imnuri serbatoresci cu s. b'eserica: „Christosu a înviatu“! Amin.

Vasiliu Budescu,
parochn greco-catolicu.

Varietăți.

Prea onoratulu Domnu *Joanu László*, vice-protopopulu Rosiei-montane, a fostu promovatu de protopopu alu Clusiuului. —

Multu onoratulu Domnu *Joanu Marculetiu*, fostu profesorulu la gimnasiulu din Blasiu, f'u denumitu de preotu în Grebenisiu. —

Onoratulu Domnu *Alexiu Viciu*, fostulu preotu din Nirast'eu a fostu stramutatu totu că atare în Fenesiuulu sasescu. —

Onoratulu Domnu *Aureliu Pascu*, clericu absolutu f'u chirotonitu în 27 Martie de preotu și dispusu că administratoru parochialu în Vale. —

Eróre de tipariu: În Nr. 12 alu „f'oiiei b'esericesci“, în tractatulu Instrucțiune pentru cauzele matrimoniale de Dr. I. S. la pag. 187 column'a 1 seri'a ultima în locu de cuvintele „cu tota conscientia“, s'eu se cetésca: „tuta conscientia“. —

Partea scolastica.

917—1890.

Cerculariu cãtra intregu clerulu archidieceasanu.

Prin acést'a se escrie concursu cu terminulu de 15 Aprilie a. c. st. n. la statiunea docentala din paroch'ia greco-catolica a *Tulghesiului* in protopopiatulu Giurgeului, impreunata cu urmatóriele emoluminte:

1. 250 fl. v. a. in bani gat'a, solvindi in rate lunarie decursive din repartitiune pre poporu;

2. 45 fl. v. a. relutu de lemne de focu pentru sine, si pentru sal'a de propunere si cá spese pentru curatítulu si varuitulu scólei;

3. Folosinti'a gradinei scólei in estensiune de 1 jugeru 800 orgii □ clas'a prima, din care a trei'a parte are se servésca scóla de pomaritu.

4. Quartiru liberu in edificiulu scólei de pétra cu dóne chilie padimentate si cu o bucataria.

Observãmu, cá unu docente, care vá scí stá la inaltimea chiamarei sale, póte avé prospecte in acést'a statiune docentala si la alte venite accesorie.

Dintre concurenti vá avé preferintia acel'a, care va posiede cunoscinti'a deplina si a limbei magiare si a cantariloru besericesci, si va poté dovedí cá scie propune si vre-unu ramu alu industriei de casa.

Concurentii la acést'a statiune voru avé se-si provéda suplicele loru concursuale cu carte de botezu, cu atestate despre absolvirea cursului pedagogicu in vre-unu institutu preparandialu publicu, despre depunerea examenului de calificatiune docentala, si ocupatiunea de pâna acum, precum si despre portarea loru morala, si apoi acele suplice se le astérna pana la terminulu prefiptu la oficiulu protopopescu gr. cat. alu Giurgeului in Gyergyó-Szt-Miklós, de unde se voru face necesariete dispusetiuni pertru candidarea la aceste statii, amesuratu determinatiuniloru Regulamentului scolasticu archidieceasanu de sub Numerulu consistorialu 3261/1876, partea II, capu VI §. 71 pag. 19.

Blasiu din siedinti'a consistoriala tienuta in 8 Martie 1890.

binevointe :

Joanu Vancea,

Archiepiscopu si Metropolitu de Alb'a-Jul'a.

Nru 160—1890.

Cerculariu cãtra Ven. Cleru Diecesanu.

VIII

Pentru postululu de docente la scól'a din Merisoru in Protopopiatulu Jiului, si la statiunea cantoru docentala dela scól'a gr. cat. din S. Cianadu in Protopopiatulu Torontalului se escrie concursu cu terminu pana la 15/3 Aprilu 1890.

Emolumentele impreunate cu aceste posturi sunturmatóriele:

I. La scól'a din Merisoru:

1. Salariu anuale de 200 fl. v. a. platitu dela comun'a besericesca in rate trei-lunari decursive.

2. Cortelu naturale in edificiulu scólei.

3. 4 orgie cubice de lemne focali gatite si aduse gratis la cas'a scolara de cãtra comun'a besericesca spre incalditulu scólei si a locuintiei docentale.

II. La scól'a din S. Cianadu:

1. Salariu anuale de 160 fl. v. a.

2. Stol'a cantorala dupa statutele diecesane.

3. Cortelu naturalu, si

4. Incalditulu scólei si alu locuintiei invetiatoresci.

Recurentii au sè-si sustérna recursele pana la terminulu defiptu pentru postululu de sub I la oficiulu Protopopescu alu Jiului in Petrosieni, ér' pentru postululu de sub II la oficiulu Protopopescu alu Torontalului in S. Nicolau mare, cari recurse au se fia instruite a) cu absolutoriulu preparandialu, b) cu testimoniulu de calificatiune docentala si din limb'a magiara, c) cu atestatu despre anii servitiului de pana aci, si d) cu adeverintie despre portarea morala si oficiósa. Intre recurintii la postululu de docente-cantoru din S. Cianadu voru fi preferiti cei ce esceléza in cantarile besericesci.

Din Siedinti'a Consistoriala tienuta in Lugosiu la 27/15 Feb. 1890.

binevoitoriu :

Victoru Mihályi,

Episcopulu Lugosiului.

Convictele din Itali'a.

III.

Ilustrulu barbatu, dupa ce si-a faentu studiu in caus'a convicteloru, a cercetatu unele convicte provinciali mai destins.

Asia in Neapolu a cercetatu convictulu nationalu numitu *Vittorio Emanuele*. Rectorulu Ippolito Amicarelli si unu institutore l'au condusu prin institutu, ce jace pre piat'a Dante in strad'a principala *Via Roma* (giá Toledo) si cu esteriorulu seu pomposu inca din departare atrage atentiunea. Acest'a inca, cá si mai tóte celealalte convicte nationali, inainte de 1807 a fostu a Iesuitiloru. Cu esteriorulu monumentalu a edificiului sta in armonia si interiorulu acelni'a. Apartamentele rectorului si a celoralalti oficiali mai de frunte precum si salele de invetiamentu se deschidu spre ambitulu celu spatiosu si frumosu. Cei 158 de elevi sunt impartiti in 7 trupe. Fiacare studentu are mésa separata, cari suntu asicdiate in síru un'a dupa alt'a Més'a institutorelui stá in fruntea sírului pre unu locu mai inaltiatu asia, câtu cu una privire póte privi in facia deodata intréga trup'a. Mesele eleviloru sunt tienute curatu si in ordine. Numerulu dormitóreloru corespunde numerului trupeloru. Paturile de fieru suntu provediute cu baldachinu si sunt asiediate unulu cu capulu in celalaltu in dóne síruri asia, câtu intre celea dóne síruri e lasata o cale larga. In fiacare dormitoriu patulu institutorelui e asiediatu intr'unu locu mai inaltiatu asia, câtu usioru póte vedé intregu dormitoriulu. In dormitoriu fiacare elevu are serinu de nópte separatu pentru vestmintele de iesitu, si unu scaunu. Lãnga fiecare dormitoriu se afla unu castenu

de spalatu, cu 5—6 locuri de spalatu, si stergariulu fiacarii elevu este numerizatu si acatiatu in cuieriu. Fiacare trupa are unu servitoriu separat, carele curatia paturile si vestimintele si carele e de facia, cându se imbraca elevii trupei si le ajuta la imbracatu. In parteru se afla unu refectoriu spatiosu si frumosu, cu siepte mese aster-nute curatu, corespunsiendu celoru siepte trupe. Loculu din fruntea mesei este a institutorelui, carele mânâncea dimpreuna cu elevii. Pentru fiacare elevu erau puse câte trei decilitre de vinu foarte buru. Més'a era ornata cu deserte (pomarantie, mere, scorusie de Japonia, smochine usucate). — Din ambitulu principalu alu parterului e intrarea in sala de primire, carea este unu salonu mare elegantu mobilatu si care pre timpul carnavalului servesece tinerimei cá sala de balu. Mobilatur'a cea eleganta a salei o intregescu oglindi mari, candelabre si forte-piano. Din sala de primire se deschidu usi mari de sticla spre curtea cea mare, carea ar' fi de ajunsu si pentru exercitiile unui batalionu. Fiendu-cá curtea preste véra servesece convictului si cá locu de gimnastica, e provedinta cu aparate de gimnastica, cari ce e dreptu erau multe, dar' nu chiar' corespundictorie pretensiuniloru moderne si foarte necorespundictoriiu vapsite in albu. Acést'a colóre orbitóre si prelânga lumin'a sórelui de pre atunci (era in 17 Aprilie) influintiá asupra ochiloru in modu vatematoriu; cu câtu mai vatematoria póte se fia acea in Juniu si Juliu, usioru se póte imaginá. Curtea, luându-se afara teritoriulu aparatelor de gimnastica, care e preseratu cu nisipu finu, este pardosita. Cealalta parte a curtei patrunghiulara o ocupa sala de gimnastica pentru ierna, ce se deschide spre curte cu usie de sticla mari. E padimentata cu scânduri, dar' matratie seau saci de paie nu se afla. In etagiulu I. sunt dóue localitati de inchisóre seau precum se numescu acolo „camera di riflessione“, cari sunt destulu de luminóse si de curate, provediute cu usie de fieru, in cari e taiata una apertura in forma de feréstra pentru a poté observá prin ea pre meditante. Intréga mobiliatur'a camerei stá din unu scaunu. Chilia morbosiloru si cea de scaldatu erau cam disordinate; pre paturile acoperite cu ciarsiafuri de pâanza cerata jaceau legatóre de rane si rufe murdarie. Gradiu'a institutului, carea pentru elevi este unu locu de distragere placutu, erau plântate cu pomi de pomarantie, pre atunci incarcati cu flori mirositóre si cu fructe, cu scorusi de Japonia, cu smochini si cu alti arbori si arbuste meridionali, si tóte plântele erau provediute cu etichette ce aretau numele loru. Venitulu convictului din proprietatile lui imobile se urea la 30,941 de lire; din solvirile ordinare 11,784 lire; accidenteale anuali dela guvernú 55,868 lire. In institutu preste anu capeta prevedere 25 de elevi, cari solvescu numai de jumetate, si jurisdictiunea orasiului are patru fundatiuni.

In Neapoli este si unu institutu de crescere privatu cu numele *Galileo Galilei*, care se afla sub numerulu 8—10 in Strada sapienza si dispune de scóle normali, medie si

de specialitate in insusi institutulu. In convictu sunt 58 de elevi; institutulu e arangiatu dupa modulu convicteloru de statu si a celoru nazionali. Convictorii póta uniforma si semne din cari se potu cunósee. Societatea de lectura a convictoriloru desvólta una laboriositate demna de atentiune.

In orasiulu Maddaloni din provinci'a Caserta este unu convictu nationalu cu numele *Giordano Bruno*, pre care *Charles*, consilierulu de sectiune si referinte la recomandatu in deosebit'a atentiune a ministeriului; insusi orasiulu face una impresiune foarte placuta; se intinde la pótele unui dealu micu printre gradini si bercuri de portocale, edificiulu convictului indata -lu tradéza, cá odata a fostu a Jesuitoru. Ambitulu boltitu e acoperitu de deseme vechi si frumóse. Aici rectorulu institutului era Carlo Spadei, carele tienea una ordine militaréscu si una disciplina esemplara. Institutorii in salele de invetiatu, inspectorulu preste vestminte in sala sa, cei patru bucatari in culina si intréga servitorimea statea la loculu seu, pentru cá se póta face cunoscutu institutulu in tóta directiunea. In convictu sunt 160 de elevi impartiti in 8 trupe (camerata), cari sunt numite cu nume de poeti, asia Camerata Manzoni, Cam. Massimo d'Azeglio, Cam. Dante Alighieri, Cam. Leopardi, Cam. Petrarca, Cam. Ugo Foscolo, Cam. Parini, Cam. Silvio Pellico. Salele de lucrare ale eleviloru se deschidu spre ambitele celea frumóse, spatióse, luminóse, deasupra usieloru e scrisu numele cameratei (trupei). Fiacare elevu -si are més'a sa de lucrare separata. Ocupatiunile scolastice ale eleviloru sunt intr'unu castenu separat, grupate dupa obiecte, asia câtu tóte ocupatiunile fiendu de indemâna, superioritatea institutului acelea ori cându le póte privi si le póte controlá. Dormitórele sunt in ordine si curate. Fiacare elevu are la capulu patului unu scriniu mare cu fióce. In fioculu superioru se afla peria, trageru de papuci, pieptene, in dóue fióce sunt albeturi si superindumente de iesitu, in fioculu inferioru sunt obiele. Lânga dormitóre se afla castene de spalatu, cu apaductu, din care cu unu cepu de arama galbina lasa apa in scoic'a de spalatu. In chilia de vestminte se póta diariu, registru despre vestimintele fiacarii elevu. Fiacare elevu are unu saculetiu insemnatu cu numerulu matriculei, in carele se punu albeturile pentru schimbare, si se acatia de patu. Schimburile desbracate se punu totu in acelu saculetiu si in alta di sunt duse in chilia de vestminte si apoi spalate. Refectoriulu e spatiosu si provedintu cu ventilatóre, in culina tóte stralucescu de curatienia. Aici inca este curte frumósa, in carea aparatele de gimnastica sunt vapsite vinete si galbine. Nu se póte pricepe pentru ce vapsescu in Italia aparatele de gimnastica cu atari coloru strigatóre, in locu de ale unge cu catranu subtiatu, prin ce acelea ar' deveni mai duratóre si lumin'a sórelui inca n'ar' fi asia de vatematoria.

Ordinea de di variéza dupa anutimpu, dupa scóla si dupa ferii. Véra servitorii se scóla la 4 óre, convictorii la $\frac{1}{2}$ 5 óre, la 5 rogatiune, invetiare, la $\frac{3}{4}$ 6 dejunu, la

7 seola, la 10 dejunu mai grosu, la 11 artele frumoase dela 2— $\frac{1}{2}$ 4 pausare, la $\frac{1}{2}$ 3 spalare si invetiare, la $\frac{1}{2}$ 7 prândiu, la $\frac{1}{2}$ 8 imbracare si preambulare, la $\frac{3}{4}$ 8 reintorcere dela preambulare, la $\frac{1}{2}$ 10 rogatiune si culcare. In ordinea de ierna seularca se intempla mai tardiu cu o jumetate de ora, culcarea mai de timpuriu cu una jumetate de ora. Timpulu ordinei oreloru se insenona prin bucinare. Elevii in uniforma, cu tienuta militarésca si curati, facu una impresiune forte buna. Convictulu din Maddaloni ne convinge despre acea, că pôte fi ordine, strictetia si disciplina militarésca si in institutele de educatiune civili, nu trebe la acea pusca cu panganetu si sabia cu ciucuri. Imobilele convictului din Maddaloni aducu unu venitu de 19,299 lire, din taxele de suscepere incurgu 4727 lire, subventiunea annuala dela statu face 38,508 lire. Guvernulu are 10 locuri fundationali. Rectorulu institutului nu speséza mai multu de una lira pentru intréga provederea dilnica a unui elevu si elevii sunt deplinu indestuliti cu provederea.

In Rom'a a cercetatu unu convictu preotiescu numitu *Ospizio di s. Maria in Aquiro*, care se afla in locuint'a preotiesca ce se afla pre piati'a Capranica. Convictulu e fundationalu si 150 elevi cu totii traiescu din fundatiuni. In salele de invetiare mesele eleviloru suntu asiediate in siruri unele dupa altele. Langa salele de invetiare sunt dormitórele, cari servescu pentru elevi si cá sale de jocare. Paturile sunt de fieru si de jumetate se potu contrage. Fiacare elevu insusi -si asterne patulu si-si curatia vestimintele. In sala de dormitu, scaunele au câte unu fiocu, in care tienu periele si vixulu. Langa sala de gimnastica, ce se afla in etagiulu alu II. se afla si capela institutului. Elevii pórtu uniforma din postavu suru. Arangiarea convictului e modesta, ordinea si curatien'a pôte dá ansa la forte multe esceptionari.

Convictulu nationalu din Genu'a numitu *Cristoforo Colombo*, este unulu din celea mai destinsu si mai placute. In convictulu acest'a se afla 124 de convictori, sale de invetiamentu 7, cari se deschidu spre unu ambitu comunu. In salele amentite fiacare elevu -si are més'a sa separata si izolata de altele. In dormitóre paturile celea elegante sunt puse in siru, unulu in capulu altui'a si sunt provideute cu matratie de drotu. Langa patulu fiacarui elevu se afla unu scrinu mai micu si altulu mai mare langa pariete; acest'a pentru vestiminte, ér celalaltu pentru toilette si alte trebuintie. Institutulu avendu vini'a propria, insusi produce vinulu, ce se produce acasa si-lu manipuléza in calitate buna. Aici provederea cotidiana a unui elevu costéza o lira si 30 centisimi (65 cr.) Elevii institutului preste feriele de véra facu escursiuni in regiunile mai departate ale Italiei, sub conducerea rectorului si a institutoriloru. Calile ferate din Itali'a totdeauna dau societatiloru din convicte, cari facu escursiune, unu favoru de 50 %; una atarc societate sta celu pucinu din 20 persóne, seau pentru atátea are se iéc bilete. Rectorulu convictului din Genu'a din cându in cându arangiéza in

convictu solemnitati patriotice-politice spre a nutri in tinerime spiritulu patrioticu. Si celea dóne pietrii monumentali ce se potu vedé pre parietii institutului marturisescu despre atari solemnitati. Un'a au redicat'o cu mare solemnitate intru amentirea eroiloru italiani cadiuti la Saati si Dogali in 25 si 26 Ianuariu 1887, cealalta una tabla monumentala frumoasa eterniséza serbarea patriotica arangiata cu ocasiunea aniversarei X a mórtei lui Victoru Emanuclu. Cartile memoriali edate despre aceste solemnitati contienu vorbiri si poeme de mare coloritu nationalu-politicu.

Ce se tiene de convictulu nationalu din Turinu numitu *Convitto nazionale Umberto I.* este celu de ántáiu convictu nationalu alu Italiei atátu in privinti'a numerului eleviloru, câtu si a arangiametului si a conducerei. Carlo Alberto l'a fundatu la anulu 1848 dimpreuna cu convictele din Genu'a, Ciamberi, Novar'a, Niza si Vogher'a. Fiecare institutu fu asiediatu in edificiele, cari formau proprietatea jesuitiloru. Celu din Turinu s'a deschisu inca in anulu acela si s'a arangiatu pre sém'a lui conventulu monumentalu cu numele Carmine, care carmelitii l'au fostu edificatu la anulu 1719—29. Sala de primire e arangiata cu mare splendóre domnéscu; unu pariete -lu ornéza statua de bronzu a regelui Umberto, sub acea se afla o tabla de marmora, carea eterniséza visit'a facuta in convictu de regele inbitu la anulu 1877 si in memori'a caruia au numitu convictulu dela numele lui in 1879. Dupa enararea rectorului convictului, a betranului Josifu *Parato*, institutulu pre la anulu 1850 a capetatu organisatiune militarésca, amesuratu intentiuniloru fundatoriului si aplicariloru tinerimei din Piemontu. Prelanga esercitiele militari puneau mare grigia pre formarea si nobilitarea mentei si animei. Esercitan tinerimea in elocintia, in jocuri teatrali, in cantu si in musica. Representatiunile teatrali ale eleviloru din institutu in scurtu timpu au devenitu placute si popolari in Turinu. Tinerimea petrecea feriele de véra in castelulu Montaldo, ce forméza proprietatea casei. Rectorulu de acum a luat conducerea convictului la anulu 1865 si a introdusu in institutu atari dispusetiuni, cari i-au facutu popularitate si reputatiune buna. Spre a premiá pre tinerii cu portare buna a introdusu escursiunile celea mari de véra in Itali'a si in statele vecine. Convictulu, de atunci in totu anulu s'a indatinatu a arangiá atari escursiuni, care procedura apoi au urmat'o si celealalte convicte. Ér guvernulu moralmente si materialmente spriginescu atari escursiuni cá pre nesce institutiuni salutaric si pentru ele prevede in budgetu subventiuni insemnate. Elevii din acestu convictu la anulu 1879 au obtienutu dreptulu de a portá uniform'a fostei garde nationali din Piemontu si sabia. Astufelu acest'a e uniculu convictu nationalu, care are organisatiune militarésca si prelanga acea totusi sta sub conducere civila. Rectorulu a cumperatu pre sém'a institutului cu sum'a de 100,000 lire crutiate in institutu, abati'a Noveles'a cea istorica, carea se afla langa Sus'a la

pótele Mont-Cenis, la una înaltime de 900 metri peste nivelulu marei; unde convictorii acum se îndatinéza a petrece vér'a. Convictulu are 180 de elevi, impartiti în 8 trupe. Intre conviectele nationali acest'a este celu mai impoporatu.

Intre conviectele nationali, ce au organisatiune militarésca si sunt sub comand'a militarésca, este renumitu convictulu din Milano cu numele *Longone*. Convictulu are o curte spatiósa, frumósa, unde elevii facu esecutiile militaresci, de dóue ori pre septemána. Acestu edificiu inea a fostu a jesuitiloru. Dar' luându-se dela ei, dela 1848 încóce pana la 1855 a fostu în elu convictu, é' în anulu din urma s'a militarizatu impreuna cu celu din Salerno. În institutu sunt 160 elevi, cari sunt impartiti în 3 compagne. Familiile celea mai bune cauta cu predilectiune acestu convictu. În dormitóre sub fiecare patu se afla câte una lada pentru schimburi, la capulu patului unu serinu pentru vestminte, provediutu cu fióec, deasupr'a lui e vitielulu. În ambitu suntu asiediate armele eleviloru. În dormitóre nu dormu si inspectorii, ei vigili'a ambla tóta nóptea prin institutu, carea mai de multe ori cauta si dormitórele, cu care ocaziune comandantele vigiliiei în-sémna timpulu de intrare, pre unu orologiu ce are organisatiune mecanica deosebita; si acést'a o face cu chei'a dela usi'a dormitóreiloru. În refectoru inea este una ordine mai pedanta, decâtu în institutele civili. Ambitulu celu spatiósu si frumosu -lu decoréza fotografiile de oleiu a celoru mai destinsi elevi din convictu; încependu dela fundarea institutului pana la anulu din urma din totu anulu câte una fotografia a unui elevu. În parteru langa cancelaria a fostu capel'a convictului odinóira civilu, carea e straformata în sal'a de primire si de conversare. Usi'a e ornata cu atlasu rosíu, si padimentulu e obdusu cu tapete fine de Persi'a. Elevii institutului cercetéza gimnasiulu si liceulu Parini, ce este în legatura cu convictulu.

Afara de convictulu din Milano, pana aici au militarisatu conviectele nationali din orasiile Salorna, Siena, Aquila si Macerata. E prospectu inse, cà de aici în colu în totu anulu voru predá ministeriului de reshelu câte unulu, carele altcum nu bucurosu primesce greutatea. Organisatiunea militarésca -si are amicii sei, dar' elementulu civilu, cu deosebire lumea profesorala nu se póte impretini cu ide'a. Directorii si profesorii scóleloru medie facu multe esceptiuni si plángeru, la vedere fundate, în contr'a sistemului militarescu. De alta parte si militarii însisi marturisescu, cà de multe ori au conficte agere si neplacute cu scóla si cu elementulu civilu, carele nu voiesce a se acomodá la dispusetumile loru.

În genere Itali'a într'atát'a a progresatu cu institutiunea de conviecte, încátu potu invetiá dela ea si alte state. Acést'a parte a invetiamentului seu absolute sta pre trépt'a cea mai înalta. Se si ocupa cu iubire si cu grigia cercurile de invetiamentu spre a desvoltá acést'a

institutiune, numai câtu e dorerosu, cà si în acést'a cà si în alti rami ai invetiamentului, li place a esperimentá multu si schimbárele vinnu dese un'a dupa alt'a. În colea institutiunea conviectelor din Itali'a contine multe lucruri instructive si demne de imitatu. (Din „Országos Középiskolai Tanáregyesületi Közlöny“).

Aerulu.

(Prelegere practica din física).

(Urmare din Nr. 12).

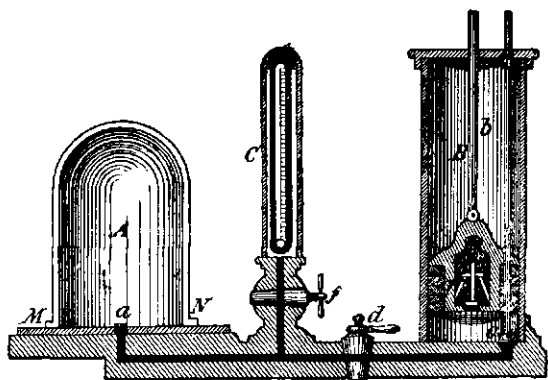
Dar' potemu noi vedé aerulu? Aerulu nu-lu potemu vedé. Asia dar' ce feliu de corpu e aerulu? Aerulu e corpu neveditu (invisibilu). Ast'a inea e o însusire a aerului. Care e deci a dou'a însusire a aerului? Cà e invisibilu. Are aerulu colóre? (Aerulu rosíu, albu, negru etc. e?). Aerulu nu are colóre. Aci am o bucata de sticla verde, uitati-ve prin ea cum vedeti tóte obiectele? (se uita mai multi copii). Le vedemu verdi. Aci am alta sticla galbina. Prin ast'a cum vedeti tóte obiectele? Le vedemu galbine. Si deca ar' fi sticla rosia cum leati vedé? Le-amu vedé rosii. Deca privimu obiectele fara sticla cum le vedemu? Le vedemu în colórea loru. De unde urméza ast'a (are aerulu colóre?). Ast'a urmeza de acolo, cà aerulu n'are colóre. Deca aerulu ar' avé colóre tóte obiectele leamu vedé în colórea lui. Cum am vedé noi tóte obiectele deca ar' avé aerulu colóre? Le-amu vedé în colórea lui. Deca aerulu ar' fi verde cum amu vedé tóte obiectele? Le-amu vedé verdi. Aerulu chiar' pentru ace'a e invisibilu fiindu-cà nu are colóre.

Deca stà omulu lâng'a ferésta, se fia ace'a câtu de bine inchisa totu -si semtiesce, cà -lu lovesce ceva rece. Asemenea deca -si tiene omulu mân'a la gaur'a chiei din zaru, inea semtiesce cà-lu lovesce peste mâna cev'a rece. Este aerulu. Aerulu este unu corpu forte finu, asia de finu în câtu strabate prin cea mai mica crepatura. Strabate prin porii pielei în corpu, prin pori strabate în plánte, strabate în pamentu, în apa. Ce dicemu noi despre aeru? Dicemu, cà e unu corpu forte finu. Pentru ce dicemu, cà e unu corpu forte finu? Pentru cà strabate prin celea mai mici crepaturi, strabate prin pori în corpulu omului, în plánte, strabate în pamentu, în apa. Care e deci a trei'a însusire a aerului? Cà e forte finu.

Cum e sticla fiindu-cà prin ea vedemu tóte obiectele? Sticla e stravedietiosa. Fiendu-cà prin aeru inea vedemu tóte obiectele, cum e si aerulu? Aerulu inea e stravedietiosu. Care e dar' a patr'a însusire a aerului? Cà e stravedietiosu.

Cari suntu însusirile aerului? Însusirile aerului suntu : cà e semtibilu, invisibilu, finu, si stravedietiosu. Pentru ce dicemu, cà aerulu e semtibilu? Pentru cà deca ne miscamu repede mân'a catra facia semtinu, cà ne lovesce în fatia. Pentru ce dicemu cà aerulu e invisibilu? Pentru cà nu-lu vedemu. Pentru ce nu-lu vedemu? Pentru cà e fara colore. Pentru ce dicemu, cà aerulu e finu? Pentru cà strabate prin cea mai mica crepatura. Pentru ce dicemu, cà e stravedietiosu? Pentru cà prin elu vedemu tóte corpurile. Deca nu ar' fi aerulu stravedietiosu, poté-ai vedé pre vecinulu teu. Nu l'asi poté vedé, pentru cà între mine si elu inea este aeru. Cà se cunoscemu si alte însusiri ale aerului ve voi aretá unu instrumentu, éta -lu aci. Instrumentulu acest'a se numesce pump'a pneumatica. Cum se numesce instrumentulu acest'a? Pump'a pneumatica.

Cu instrumentulu acest'a potemu noi rari aerulu? Ce potemu noi face cu instrumentulu acest'a? Potemu rari aerulu. (Inventatoriulu face cunoscute partile pompei pneumatice). Partile pompei pneumatice suntu: 1 cilindru (B) 2. climpsiulu (b) 3. canalulu (a c) 4. taierulu (M N) 5. recipientulu (A) 6. ventilele (g, c.)

Se vedemu cum rarimu aerulu cu pump'a pneumatice. Deca impingemu in lăintru climpsiulu, aerulu de sub elu se indesa, deci ventilulu *g* se vă deschide ăr' *c* se vă inchide si aerulu din cilindru prin ventilulu *g* vă esi afara. Cându tragemu in susu climpsiulu in cilindru se nasce spatiu golu fiindu-că aerulu din afara vă inchide ventilulu *g* aerulu din recipientu si din canalu vă deschide ventilulu *c* si se va estinde in cilindru, de ace'a in recipientu aerulu se vă rari. Cându vomu apesă in josu climpsiulu, ventilulu *g* se vă deschide si aerulu din cilindru ărası vă esi afara, ăr' la tragerea in susu a climpsiulu o parte a aerulu din recipientu ăra-si se vă imprasciă prin cilindru. Prin urmare aerulu din recipientu cu atătu vă fi mai raru, cu cătu vomu face acest'a operatiune mai de multe ori. Totu aerulu de sub recipientu inse nici cându nu se vă poté scóte.

Se facemu acum experimentu cu pump'a pneumatice! In loculu recipientulu voi pune unu cilindru de sticla, care la capetulu din susu e legatu cu o besica, ăr' la capetulu din josu, cá se nu intre aerulu, lu-ungemu cu unsórea acest'a pregatita din sen. Uitati-ve cum stă besic'a pe cilindru? Orizontalu. Se rarimu acum aerulu. Ce observati pre besica? Că s'a indesatu (apesatu) in cilindru. Se rarimu mai departe aerulu. Ce observati acumu? Că besic'a s'a indesatu (cufundatu) in cilindru si mai tare. Cum e aerulu de sub cilindru dupa doue rariri? E mai raru. Ce pote se fia caus'a, că besic'a dupa fia-care rarire se cufunda totu mai tare in cilindru? Caus'a e, că aerulu din cilindru devine totu mai raru. Asia e, si fiindu-că aerulu din afara e mai desu si prin urmare mai greu apesa in lăintru besic'a. Se repetimu mai de multe ori rarirea! (se face). Ce s'a întemplatu cu besic'a? a crepatu. Ce a crepatu besic'a? Apesarea aerulu din afara. Dar' cum a potutu crepá aerulu din afara besic'a? Asia că prin rărire in cilindru s'a nascutu spatiu golu si din lăintru contr'apesare n'a fostu si asi'a apesarea aerulu din afara a crepatu besic'a. (Aci se pote face experimentu pentru apesarea aerulu cu pil'a lui Herone).

Ce esercéza deci aerulu asupra fia carui corpu. Esercéza apesare. Fiendu-că aerulu esercéza apesare potemu dice, că are greutate, si ast'a inca e o insusire a aerulu. Care e deci a cincea insusire a aerulu? Că are greutate. Insirati acum, cari suntu insusirile aerulu!

Deca ne-am sui pre unu munte forte inaltu, acolo am sentí că respiramu tare greu cá si cum n'am avé destulu aeru. Si intru adeveru si asia e, căci cu cătu ne suimu mai susu cu atătu e mai raru aerulu. Caus'a la acest'a ăra e apesarea aerulu. Aerulu de asupr'a in urm'a greutatei sale esercéza apesare asupr'a celui de desubtu si asia -lu indesa. Asia dara pentru ce e mai desu aerulu in apropiarea paméntulu? Pentru că aerulu de asupr'a lu-apesa, lu- indesa.

Deca aerulu n'ar' esercitá apesare asupr'a toturor corpuriloru, sângele din corpu nostru s'ar' versá prin porii pielei. Asia dara ce retine sângele, cá se nu se verse prin porii pielei? Apesarea aerulu. Deca ne-am sui pre unu munte forte inaltu sângele ar' butica prin porii pielei. Ore pentru ce? Pentru că aerulu acolo e mai raru si asia apesarea nu e asia mare.

Aci am o besica inflata bine. Apesa-o cu degetulu! Iea-ti acum degetulu! Ce ai observatu. Cunosce-se loculu degetulu? Ba nu căci besic'a ăra-si si-a luat form'a de mai inainte. Aerulu din ea s'a estinsu ăra.

Aci am o pusica de socu. Amendóue capetele le infundu cu glóntie de călti. Ieau apoi unu climpsiulu si impingu unu glóntiu. Ce se întempla cu aerulu dintre cele doue glóntie? Se indesa. Si deca am indesatu si mai tare glóntiulu — ce s'a întemplat? Că celu alaltu glóntiu a saritu afara. Ore ce l'a silitu cá se sara afara. Aerulu condesatu intre cele doue glóntie. Ce a trebuitu se facemu, că aerulu dintre cele doue pre celu din ainte se-lu arunce afara? A trebuitu se condesamu aerulu intre cele doue glóntie. Si ce a facutu aerulu dupa o condesare mai mare? S'a silitu a se estinde ăra. Fiendu-că aerulu se póte indesá si dupa ace'a se silesce a se estinde ăra dicemu, că aerulu e elasticu. Ce dicemu despre aeru fiindu-că se pote indesá si dupa aceea ăra se estinde? Dicemu că e elasticu. Care e deci a sies'a insusire a a aerulu? E elasticu

Se punemu acum sub recipientu besic'a acest'a mai pucinu inflata. Se rarimu aerulu de sub recipientu. Ce observati acum pre besica? Că besic'a incepe a se inflá. Mai rarese inca una-data aerulu! Ce observati dupa a don'a rărire? Că besic'a s'a amflatu si mai tare. Ore ce pote fi caus'a, că besic'a dupa fia-care rarire se infla mai tare? Caus'a e, că aerulu de sub recipientu s'a raritu. Se continuamu rarirea. Ce s'a întemplatu cu besic'a? A crepatu. Ce o-a crepatu? Aerulu din ea. Fostu a aeru sub recipientu cându a crepatu besic'a? N'a fostu. Si prin urmare fostu a ce se eserceze apesarea din afara asupr'a besiceı? N'a fostu. Asia dara aerulu din afara n'a eserciatu contr'a apesare asupr'a besiceı, aerulu din besic'a s'a nesuitu a se estinde, a ocupá unu spatiu mai mare si a crepatu besic'a. Cum a crepatu aerulu besic'a? Asia că aerulu de sub recipientu s'a raritu, ăr' celu din besica s'a estinsu. Ace'a inca e o insusire a aerulu, că venindu in comunicatiune cu aeru mai raru, seau cu unu spatiu golu se estinde in acelu spatiu. Asia dar' ce insusire mai are aerulu? Că venindu in comunicatiune cu unu spatiu golu seau cu unu aeru mai raru se estinde. Noi ast'a o vomu dice asia, că aerulu e expansivu. Cum vomu dice? Că aerulu e expansivu.

Sub recipientu se punemu unu mărú sbărcitu. Ce observati, ce se întempla cu merulu dupa ce am raritu aerulu? Că coj'a merulu s'a intinsu. De unde urméza ast'a? Urméza de acolo, că sub coj'a mărulu inca a fostu aeru si acell'a, rarindu-se aerulu de sub recipientu s'a,

estinsu. De aci inca ce vedemu? Vedemu că aerulu e expansiv. Cari sunt insusirile aerului? Aerulu e sensibilu, invisibilu finu, stravedieciosu, greu, elasticu si expansiv.

Se punemu sub recipientu o lumina aprinsa. Se rarimu acum aerulu de sub recipientu! Ce observati dupa fia care rarire? Că lumin'a arde cu flacara totu mai mica. Si deca continuamu rarirea (se face) ce s'a intemplat? Lumin'a s'a stinsu. Pentru ce s'a stinsu? Pentru că aerulu de sub recipientu a fostu prea rar. Asia dara că se arda foculu ce este de lipsa? Aeru. Arde foculu fara aeru? Nu arde. Pentru ce nu arde foculu cându hornetiile dela cuptoriu sunt pline de funingine? Pentru că nu are aeru. Pentru ce suflamu in focu? Se-i damu aeru. Se intempla adeseori nefericirea, că se aprindu vestmintele (cu petroleu etc.) pre cine-va, ce e de facutu atunci, că se nu arda. Se luamu aerulu. Asia e copiii, luamu nisce tióle, lepedee seau altu-ceva ce -i indemâna si le aruncâmu pre respectivulu. Prin ast'a noi am luat aerulu si prin urmare foculu nu pote arde. Pentru ce stinge apă foculu? Pentru că i- ie aerulu.

Se punemu acum sub recipientu orologiulu acest'a (vecheru)? Aude-se sunetulu clopotielului? Se aude. Se rarimu acum aerulu de sub recipientu! Ce observati acum? Că clopotielulu suna mai incetu. Se continuamu de câte-va ori rarirea? Ce observati acum? Că sunetulu clopotielului nu se mai aude. Vedeti nu se aude, desi clopotielulu inca suna. Óre ce se fia caus'a, că nu se aude sunetulu? Caus'a e, că sub recipientu aerulu e prea rar. Asia dara audire-amu noi fara aeru? Fara aeru nu amu poté audí. Prin ce se propaga deci sunetulu? Sunetulu se propaga prin aeru. Pentru ce nu audimu deci cându ne astupamu urechile? Pentru acea, fiindu-că aerulu nu pote strabate in urechi. Se punemu acum sub recipientu siorecelulu (seau pasere) acest'a! Se rarimu acum aerulu. Ce observati acum pre siorecelu? Că respira cu gur'a deschisa. Se mai continuamu rarirea! Ce observati acum? Că siorecelulu a moritu. Pentru ce i-a cursu sângele pre gura? Fiindu-că aerulu de sub recipientu e forte rar si nu eserceza destula apesare asupr'a corpului siorecelui. Si pentru ce a moritu siorecelulu? Pentru că am scosu aerulu de sub recipientu. Ce potemu noi invetiá din acea, că deca scotemu aerulu de sub recipientu siorecelulu móre? Potemu invetiá acea, că animalele fara aeru nu potu traí.

Ce potemu invetiá din celea din urma trei experimente? Potemu invetiá că fara aeru foculu nu arde, sunetulu nu se propaga, si animalele moru.

Pana acum am vorbitu despre insusirile aerului, fiti atenti, că ve voi mai spune inca cev'a despre aeru. Opriti-ve fia-care respiratiunea! Poteti-o face tempu mai indelungatu ast'a? Nu o potemu face. Vedeti aerulu este de neaparata trebuintia ómeniloru pentru respirare. Aerulu ce -lu respiramu stă din doue parti principale: din ocsigenu si azotu. Din câte parti principale stă aerulu? Din doue; ocsigenu si azotu. Din aceste doue parti, ocsigenu este de mai mare insemnatate pentru omu. Ocsigenu este acel'a care da viétia omului si animaleloru. Fara de ocsigenu nu ar' arde foculu. Ocsigenu este mai putfnu in aeru decâtu azotu. Deca in atmosfera ar' fi numai ocsigenu, acel'a ne-ar' face se respiramu multu mai iute, dar' ne ar' si infierbentá totu odata, si ar' face că viétia nóstra, că si o lumina, ce arde tare, se se mistue mai curéndu. De acea bunulu Domnedieu a intocmitu, că ocsigenu amestecându-se cu azotulu, acest'a se-lu domolésca pre acel'a.

Azotulu singuru e inecatoriu; in felulu acest'a de aeru nu ar' poté traí nici omeni nici animale si nu ar' arde nici foculu.

Cându respirâmu ocsigenu din aeru in plamâni se impreuna cu sângele si numai dupa impreunarea acest'a se pote folosi sângele spre nutritrea corpului. Azotulu éra lu- respirâmu afara.

In aeru ocsigenu seau azotu este mai multu? Care parte ne dá viétia? Cum ne dá viétia ocsigenu? Asia că in plamâni se impreuna cu sângele si acest'a numai dupa acea devine folosiveru. Ce s'ar' intemplá deca in aeru ar' fi mai multu ocsigenu? Am respirá mai iute, ne am inferbintá mai tare si viétia ni-s'ar' mistui ma curéndu. Asia dar' pentru ce a lasatu Domnedieu, că in aeru se fia azotu? Că se domolésca ocsigenu. Dar' in azotu potu traí omeni si animale? Nu potu traí. Dupa ce ocsigenu se impreuna in plamâni cu sângele ce se intempla cu azotulu? Azotulu -lu respirâmu afara.

Deca intr'o chilia (in scóla) sntemu mai multi insi si nu aerisamu, dupa unu tēmpu óre care sēntimu, că respirâmu greu, óre ce pote fi caus'a? Caus'a e că ocsigenu din aeru l'am consumatu si a remasu numai azotulu, acest'a apoi ne inéca. Intr'o casa unde suntu multi si nu se aeriséza lumin'a inca arde fórtu reu, óre pentru ce? Pentru că nu e destulu ocsigenu. Ce e de lipsa, că se avemu continuu aeru bunu? E de lipsa, că se aerisamu totu mereu. Asia e copii. Numai deca in aeru este ocsigenu destulu potemu fi sanetosi. Deca in aeru nu este ocsigenu destulu, indesiertu respiramu, căci sângele nu -si pote luá destulu ocsigenu, si apoi sângele fara ocsigenu destulu nu nutresce corpulu. De ace'a omeni, cari siedu multu tēmpu in casa, in aeru inchisu suntu fara facia, palidi, din contra cari ámbra multu prin aeru curatu suntu rumeni la facia. Ast'a se o tineti totu-de-a-un'a in minte, si cásile vostre inca totu mereu se le aerisati, atunci veti avé aeru bunu si veti fi sanetosi.

Câte odata sēntimu aerulu fara de a -lu pune noi in miscare, ce cugetati cându? Cându e vēntu. Acum ve voiu spune si ace'a cum se nasce vēntulu. Aerulu mai caldu e mai rar, si mai usioru, ér' celu rece e mai desu si prin urmare mai grea. Care aeru e mai rar si mai usioru, care e mai desu si mai greu?

Deca s'a incalditu unde-va aerulu, acel'a cá mai rar si mai usioru se inaltia in susu, ér' celu de asupr'a, cá mai rece si prin urmare mai greu se scobóra in josu in loculu celui caldu. (Se pote face experimentu cu nisce fire de fuioru tēnute asupr'a unui cuptoriu caldu) si prin urmare se pune in miscare, se nasce vēntu. Cum se nasce vēntulu? Vēntulu se nasce asia, că unde-va se incaldiesce aerulu si acel'a cá mai subtfre mai usioru se inaltia in susu, ér' celu de asupr'a cá mai rece si mai greu se lasa in josu in loculu celui caldu. Asia dara ce e vēntulu? Vēntulu e miscarea aerului. Inainte de plóia de regula sufla vēntulu: pentru că plóia (din traltu locu:) recesce aerulu acest'a apoi pre aerulu mai caldu -lu impinge. Pentru ce sufla vēntulu in ainte de plóia? Cându e unde-va focu, aerulu se incaldiesce si se inaltia in susu, se nasce vēntu. Pentru ce se nasce vēntu cându e focu? Pentru că aerulu se incaldiesce si se inaltia in susu. Aerulu nu se misca totu-de-a-un'a intr'o forma de tare. Deca abia se misca atunci dicemu, că e bóre, deca se misca asia tare încātu duce pravulu de pre drumu atunci dicemu că e vēntu, ér' deca sufla asia tare in cătu strica coperisiele caselor, desbina crengile arboriloru atunci dicemu că e

viforu (orcamu). Intr'o forma de tare se misca totu-de-a-un'a aerulu? Nu se misca intr'o forma de tare. Cându se numesce misicarea aerului bore (zephyru)? ventu? viforu? Ventulu desi de multu ori e neplacutu totusi e tare folositoriu, căci curatia aerulu de multe gasuri stricatiöse; vântulu aduce norii si dupa plóia éra i- imprascia aduce in misicare apele cele mari statatorie, cá se nu strice. Ce folöse aduce aerulu?

R e s u m a r e.

Cum se numesce aerulu de care e incungiaratu pamentulu nostru? Pentru ce dicemu cá aerulu e corpu? Cari suntu insusirile aerului? Pentru ce dicemu, cá aerulu e sentibilu? Pentru ce dicemu, cá aerulu e invisibilu? Pentru ce dicemu, cá aerulu e finu? Pentru ce dicemu cá aerulu e stravedietiosu? Cari suntu partile pompei pneumatice? Cum rãmim aerulu cu pump'a pneumatice? Ce esercéza aerulu asup'r'a fia carui corpu? Ace'a, ce esercéza apesare, ce trebuie se aiba? Pentru ce dici, cá aerulu are greutate? Fã experimentu pentru apesarea aerului? Pentru ce e mai desu aerulu in apropiarea pamentului? Ce retine sângele de acel'a nu butica prin porii pielei? Pentru ce dici, cá aerulu e elasticu? Fã experimentu cu o pusica de socu! Pentru ce dicemu cá aerulu e expansivu? Arde foculu fara aeru? Aréta-mi cu experimentu! Deca nu ar' fi aeru poteream audí? Prin ce se propaga sunetulu? Fã experimentu cu pompa pneumatice! Deca ti-astupi urechile pentru ce nu audi? Potu traí animalele fara aeru? Din câte parti stã aerulu? De care este mai multu? Care este de neaparata trebuintia omului? Unde se impreuna ocsigenulu cu sângele? Pentru ce respiramu greu intr'o chilia unde e putnu aeru? Pentru ce nu arde acolo bine lumin'a? Ce e de lipsa cá se avemu totu-de-a-un'a aeru curatu? Care e aeru mai subtfre si mai usioru? mai desu si mai greu? Cum se nasce vântulu? Ce numimu bore? vântu? viforu? Ce folöse ne aduce ventulu?

P. Ungureanu.

Desemnulu in scól'a poporala.

In acést'a fóia interesanta pentru invetiatori, s'a vorbitu mai despre tóte obiectele câte suntu a se propune in o scóla poporala, numai despre *desemnu* nu, chiar' pentru acea miamu propusu se vorbescu ceva despre — desemnu.

Unu pedagogu espertu alu tîmpului presentu, se esprima, cá, scopulu scólei poporale nu póte fi altulu de cátu o pregatire condusa dupa unu planu alu prunciloru, ce forméza o societate mica, cá cu tîmpu, se fia si dînsii nescce individi activi in beserica si statu. Déca acést'a espusetiune e drépta si déca problem'a ultima a scólei poporale o aflamu intr'aceea, cá dens'a are de a educá pre intregulu omu dupa celea trei directiuni principali, si reporturi ale vietiei cá *membri alu besericei, cá cive alu statului, cá lucratoriu intr'o chiamare otarita*: atunci nu-i vomu poté denegá seau respinge imputatiunea, cá dens'a nu s'a folositu totudeauna si pretotindenea de tóte midlócele, ce duen de-a dreptulu la deslegarea ferice.

Desi scól'a a luat in deceniile din urma multa materia cultivatória in spatiurile sale, carea jaceá órecându la o parte neconsiderata; totusi desemnulu e pana astadi cu totul uitatu in scólele nóstre poporale, desi elu:

„Cultivéza facultatea intuitiva.

Ne dá la mâna cea mai buna ocaziune, de-a desroll'a armonice tóte facultátile sufletesci, si dedá pre prunci la pacientia, constantia si la iubire de ordine“.

Afara de acestu scopu *formalu* mai are desemnulu si insemnatatea s'a *practica*, deórece elu dá de acele scientie pregátitoare si indemánari, de cari abia ne potemu lipsi si in cele mai simple relatii ale vietiei; prelânga ace'a merita desemnulu considerarea nóstra, deórece se póte intrebuintia in scólele mestecate in midlocu, de a ocupá de ajunsu despartieminte singuraticce.

Dupace am aretatu folosulu desemnului atátu cu privire la scopulu *formalu*, cátu si la celu *practicu*, fia-mi permis a intrebá, cá acestu obiectu e de a-se propune in scól'a poporala de sine statatoriu, ori dóra trebuie propusu in legatura cu celealalte obiecte? Si óre respunsulu la acestea intrebări cine mi-l'a dá, déca — nu emisulu inaltului ministeriu de culte si instructiune, in care se dice, cá instruirea in desemnu e de a-se aduce in legatura folositoria cu total'a instruire. — Pre bas'a acestui emisulu dara nu e de a se propune desemnulu in scól'a poporala cá obiectu de sine statatoriu, ei in asociatiune cu celealalte obiecte. Mi se va pune intrebarea, cá cumu e de-a se efeptu pretins'a asociatiune? Dupa modest'a-mi parere, éta cum: Invetiatoriulu aduce inaintea prunciloru acést'a, seau acel'a obiectu in natura, face cá se -lu privéscu cu deamenuntulu, si se nesuesce din tóte poterile spre a produce in sufletulu loru despre obiectulu privitu, o icóna chiara. In fine face, cá scolarii se -lu desemne in linia-mintele cele mai generali, presupunendu, cá intipuirea prin acea, se va face mai stabila si mai duratória. Asiadara se vede, cá desemnulu intra in legatura cu *invetiamentulu intuitivu*. Invetiatoriulu face, cá scrisulu se-i premérge nescari esercitie, ce constau in esecutarea de puncte in linii, in diverse pusetiuni si departari etc., si cari agerescu vederea si facu mân'a indemánatica. In chipulu acést'a speramu seau mai bine, atintim la o scrisóre frumósa si regulata, si prin urmare ne sierbimu de desemnu cá de basa si ca de unu midlocu de inaintare pentru *scrisulu frumosu*.

La computu venimu adeseori la acele teme, cari pretindu computarea unei suprafacie seau a unui corpu. Spre invederare desemnamu suprafacia pre tabla intr'o mesura miciorata si facemu, cá pruncii se-o desemne; nói decopiamu corpu in planu si facemu, cá pruncii se -lu infacisice in acelasu modu. Asiadara desemnulu se apropia si de *instruirea in computu*. Invetiatoriulu intreprinde vre-o escursiune, pentru de-a face pre prunci cunoscuti cu imprejurimea locuintiei loru, in procsima dí de scóla delinia unu planu alu imprejurinei pre tabla si face, cá toti scolarii se -lu desemne pre tablitiele loru. In decurgerea mai departe a instruirii facemu, cá scolarii se desemne form'a patriei mici si mari, se marcheza ramii de munti, eurgerea riuriloru si a celoru mai importante locuri de locuintia etc. etc. Asiadara se vede, cá desemnulu se indésa seau viresce si la *cunoscintia despre patria*. La istori'a naturala facemu, cá scolarii se privéscu si se descria form'a unui cristalu, a unei plânte, a unui animalu, si spre a-le sprigini poterea intipuitoria si memori'a, facemu cá scolarii se desemne suprafacia cristalului, si a floriloru, figur'a capului, si a petióreloru animalului respectivu etc. etc. In modulu acést'a nu se póte lipsi nici *istori'a naturala* de desemnu.

Ací am produsu dara unele esemple ale asociatiunei desemnului cu totalitatea instruirii, asia dupa cum se ivesce mai batatoriu la ochi; o privire a legaturei interne ar' trebui se fia si mai instructiva, déca defigerea reguleloru didactice s'ar' poté intemplá numai pre scurtu.

Instruirea in desemnu trebuie tractata in scól'a poporala dupa intuitiuni. Ti-sar' paré, cá o instruire in

desemnu fără intuițiune, ar' fi imposibila; cu toate acestea vine foarte tare sub întrebare atât modul, cât și gradul intuițiunii. Dacă inventatoriul va face, că pruncii se deseme mecanice numai modele nepricepute — ba asiu pot' dice nesimțite, — atunci în adevăru nu potemu dice, că elu a propus desenul intuitiv. Elu trebuie și aici se lamur'ască conceptele *suprafacia, linia, punctu* și se le abstraga dela lucruri concrete, se învedereze diversele figuri de suprafacie pre tablita, spre învederarea corpurilor geometrice se aiba modele preparate din lemn, lutu etc., mobilele infaciosiate se le arete în natura seau în modelu, foile și alte parti de a plânteloru se le arete în stare naturala, în unu cuventu elu — inventatoriul — se se folos'ască de toate mijlocele, ce potu duce la o intuițiune chiara și viua.

Instruirea în desenul trebuie se purceda dela geometria și în ac'asta se -și afle totu-odata problem'a s'a principală. Aici nu se tract'ază despre o instruire că pregătire la arta, neci de nescari substraturi pentru scopurile speciale ale școlii reali și de industria; ci nesuini'ta noastră se m'erga mai intru-acolo, de a întari priceperea, de a deprinde pre școlari intru întrebuintiarea ochiului și a mânei, de ai capacita' intru cunoșcerea, conceperea și infaciosiarea formeloru, asia dupa cum ni le imbia natur'a și art'a intr'o abundanția și varietate mare, cu unu cuventu, de a nobilita *sentim'ntu esticu*. Espunendu aceste, exercitiile începătoare în desenul nu potu se stee în altu-ceva, decât în împreunarea de linii drepte și strimbe, spre totu felulu de figuri, prin cari școlariul câștiga atât dexteritatea în imitarea modelelor, cât și concepte pozitive despre linii, ânghiuri, formele de suprafacie regulatie și neregularie etc.

Cu desenul geometricu trebuie se se însoș'ască seau împreune pre toate treptele asia numitul desenul din mân'a libera, și totu-odata se se eserceze fantasi'a în formarea și aflarea de forme frumoșe. Dacă inventatoriul ar' deprinde pre școlari eschisivu numai în desenul geometricu, adeca dacă ei — școlarii — ar' desenă numai linii, ânghiuri și figurile indicate mai susu, fără de a ved' și produce alte ic'one, de cari se afle pretotindenea în abundanția mare, le ar' slab' indata poterea activa și voi'a li sar' înpućinâ, seau d'ora pierde cu totul.

Cu privire la materialele pentru desenul, eu sum de ace'a parere, că pentru despartimentulu — respective clas'a — prima e consultu, că pruncii se nu deseme pre hârtia ci pre tablitie. Dacă amu face, că pruncii indata la începutu se deseme eschisivu numai pre chârția, atunci șpelele pentru parinti s'ar' urcă prea susu, seau exercitiile elementare nu s'ar' pot' tracta intr'o atare estensiune, după cumu s'ar' cere în fapta. Afara de acea și corecturile pre tablitie ne facu mai pućinu lucru, decâtu cele de pre hârtia. Cându recomendu desenul pre tablitie, nu vr'eu a eschide cu totul desenul pre hârtia, ci din contra școlariul trebuie ace'a ce a desenat pre tablitia, se si-o asieze curatu intr'o fasci'ora gatita anume spre acestu scopu.

Aureliu B. Popu.
inventoriu

De ale instruciunii.

Ministrulu de culte și instruciunea publica a conchiamatu în jumetatea prima a lunei Martiu a. c. la o conferinția pre comisarii ministeriali emisi la esamenel de maturitate, și pre reprezentantii guvernului. Presidiulu

la dusu consilierulu ministerialu Klamarik, fiindu-că secretariulu de statu Berzeviczy eră morbosu. După cuventulu de deschidere, presedintele espune, cumcă dela intrarea în v'ig'ore a legei pentru școlile medie rezultatulu esameneloru de maturitate e mai bunu. Se facura motiuni și proiecte, cari se amânara pana după tractarea puncteloru cardinali. Astu-feliu în ședinția din 11 Martiu se pune la debatare chestiunea: Care e rezultatulu din singuraticel obiecte și cu deosebire din limbi? Conferinția nu afle de deplinu îndestulitoriu rezultatulu din limb'a magiara. Majoritatea tiene de doritu, că studentii se cetesca clasicii în estensiune mai mare, ce se se puna grig'ia mai mare pre stilulu studentiloru și pre ortografia. Bibliotecel studentiloru se se înmultiesca. În fine unii au accentuat, că propunerea literaturii magiare se fia mai multu însufletitoria, decâtu criticatoria. — Resultatulu din limb'a latina asemenea nu este deplinu îndestulitoriu, după parerea majoritatii din conferinția. Unii cugeta a află caus'a în acea, că în unele institute, mai alesu în celea calugaresci, profesorii se schimba adeseori și astu-feliu nu-si potu conduce discipulii sei mai susu. — Resultatulu din limb'a greca, luandu-se în considerare tempulu ce e la dispușetiune și relațiunile sustatorie, presentii lu- afle de relative îndestulitoriu. În privinția limbii germane rezultatulu e îndestulitoriu în școlile reale în gimnasia înse nu. De caus'a neresultatulu se aduce numerulu nesuficientu a profesoriloru cualificati și gradulu diferitu a cunoșcinteloru de limba, ce le aducu de a casa studentii; ac'asta din urma nu concede propunerea uniforma. Resultatulu din limb'a francesă e îndestulitoriu, asemenea și din istoria magiara, dar' se vede necesaru, că partile acelea din istoria universală, cari suntu în legatura cu istoria magiara se fia obiectulu esamenului de maturitate și ca la propunerea istoriei se se ie' în considerare și mapp'a pentru că și în respectulu acest'a ici-colea se ar'eta defecte.

În ședinția a trei'a ținuta în 12 Martiu conferinția a luat la debatare chestiunea a trei'a: Ce se pot' deduce din rezultate seau din defecte în privinția planului de învetiamentu, a cualificatiunii profesoriloru, a metodului de propunere, a manualeloru etc? La chestiunea planului de învetiamentu se da motiunea, că literatur'a magiara și istoria magiara și geograf'ia Ungariei se capete ore mai multe și se se propuna mai amenuntitu. S'a decisu, că la una eventuală schimbare de planu se se ie' în considerare. În cualificatiunea profesoriloru s'a satoritu: Este de doritu, că cualificatiunea profesoriloru se se ordineză mai corespundietoriu scopului, că dela profesorii de limbele vie se se pretinda deplin'a cunoșcintă a limbeloru și se se îngrig'ască, că cu cooperarea academiiei magiare se se redacteze pre s'ém'a profesoriloru manuale științifice și si auxiliari, astu-feliu, câtu spre scopulu acest'a se se ie' în budgetu suma mai mare (de es. 10,000 fl.), deorece în literatur'a magiara lipsescu atari opuri.

În fine s'a aflatu de doritu, că profesoriloru dela școlile medie din provincia din cându în cându se li-se de' ocasiune a merge în capitala pre tempu de una jumetate de anu seau pre unu anu, că se-si pot'a amplifica studiile în modu corespundietoriu progresului mai nou alu științei. În privinția metodului de propunere s'au facutu multe proiecte interesante. Cu respectu la manuale conferinția află multe de emendatu. S'a constatat, că manualele suntu prea vaste și cu sistemul prea științificu.